

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»
в.о зав. каф. д.е.н., доц.
_____Ірина ТОПАЛОВА
« ____ » _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Облік і оподаткування»
За спеціальністю: 071 «Облік і оподаткування»

ОБЛІК І АНАЛІЗ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: д.е.н., проф.
_____Ірина КРЮКОВА

Рецензент: науковий ступінь, вчене звання, посада,
_____Ім'я та ПРІЗВИЩЕ

Виконав здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
заочної форми навчання
_____Тетяна ФЕДОРОВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних
досліджень. Використання ідей і текстів
інших авторів має посилання на відповідне джерело.*
_____Тетяна ФЕДОРОВА

ОДЕСА 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	
1.1. Економічна сутність власного капіталу підприємства	7
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку власного капіталу в Україні..	15
1.3. Теоретичні підходи до аналізу власного капіталу	30
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	41
2.2. Діюча практика бухгалтерського обліку власного капіталу	48
2.3. Аналіз формування та використання власного капіталу підприємства ..	55
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	
3.1. Узагальнення обліку та аналізу власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.»	68
3.2. Напрями підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства.....	73
3.3. Резерви підвищення ефективності управління власним капіталом.....	78
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах господарювання підприємства України функціонують у середовищі підвищеної економічної нестабільності, зростання фінансових ризиків, технологічних трансформацій та постійних змін у нормативно-правовому регулюванні. За цих умов особливої значущості набуває питання ефективного управління власним капіталом, який виступає фундаментом фінансової стійкості, платоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання. Власний капітал забезпечує економічну незалежність підприємства, визначає можливості розширення виробництва, інноваційного розвитку та покриття збитків у кризових періодах.

Для аграрного сектору, до якого належить С(Ф)Г «Міхова А.В.», проблема раціонального формування та використання власного капіталу є особливо актуальною через високу сезонність виробництва, залежність від природно - кліматичних факторів та коливання ринкової кон'юнктури. Тому удосконалення обліку та аналізу власного капіталу є необхідною умовою підвищення ефективності фінансового управління, посилення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні основи формування, обліку та аналізу власного капіталу широко висвітлені у працях таких відомих учених, як: Бутинець Ф.Ф., Гончарук Я.А., Дерій В.А., Жук В.М., Кірейцев Г.Г., Левицька С.О., Мурасова О.В., Опарін В.М., Прушківська Е.В., Рядінська В.І., Ткаченко Н.М., Шигун М.М. та ін. Попри значний науковий доробок, практичні аспекти удосконалення обліку та аналітичного забезпечення управління власним капіталом в аграрних підприємствах потребують подальших досліджень з огляду на сучасні вимоги фінансової звітності та зміни в нормативній базі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт

кафедри обліку і оподаткування Одеського державного аграрного університету «Перспективи розвитку обліку, контролю та оподаткування в умовах трансформації економічних процесів» (номер державної реєстрації 0121U110384).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і методичних засад обліку та аналізу власного капіталу підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на прикладі С(Ф)Г «Міхова А.В.».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити теоретико-методологічні основи формування та обліку власного капіталу підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- дослідити практику ведення бухгалтерського обліку власного капіталу у С(Ф)Г «Міхова А.В.»;
- провести аналіз структури, динаміки та ефективності використання власного капіталу підприємства за 2022 – 2024 рр.;
- визначити проблеми та недоліки існуючої системи обліку і аналітичного забезпечення управління власним капіталом;
- розробити пропозиції щодо удосконалення первинного, синтетичного, аналітичного обліку та організації управління власним капіталом.

Суб'єктом дослідження є селянське фермерське господарство «Міхова А.В.» Білгород – Дністровського району Одеської області.

Об'єктом дослідження є процеси формування, обліку та аналізу власного капіталу підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів обліку та аналізу власного капіталу на прикладі С(Ф)Г «Міхова А.В.».

Період дослідження охоплює 2022–2024 роки.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано такі методи: монографічний (при вивченні теоретичних аспектів управління власним капіталом), економіко-статистичний (при аналізі фінансових показників підприємства), порівняльний та горизонтальний (при оцінці динаміки і структури капіталу), вертикальний (для визначення його питомої ваги), розрахунково-аналітичний (при обчисленні коефіцієнтів фінансової стійкості), абстрактно-логічний (при формулюванні висновків та рекомендацій).

Інформаційна база дослідження включає фінансові звіти С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022–2024 рр., первинні документи, реєстри синтетичного і аналітичного обліку, законодавчі та нормативні акти України, НП(С)БО та МСФЗ, наукові праці з питань обліку й аналізу капіталу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретичних положень та методичних підходів до обліку і аналізу власного капіталу аграрних підприємств. Зокрема, у роботі:

- удосконалено:

методику аналізу власного капіталу сільськогосподарського підприємства шляхом доповнення традиційної системи показників оцінкою структури, динаміки та ефективності використання власного капіталу з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва. Запропонований підхід дозволяє комплексніше оцінити рівень фінансової стійкості та тенденції розвитку С(Ф)Г «Міхова А.В.» на основі даних фінансової звітності за 2022–2024 роки.

- дістало подальшого розвитку:

класифікація власного капіталу для сільськогосподарських фермерських господарств, яка, на відміну від існуючих наукових підходів, враховує специфіку формування пайового, додаткового та нерозподіленого капіталу в малих аграрних підприємствах. Це підвищує аналітичну цінність інформації при дослідженні джерел формування та використання власного капіталу в С(Ф)Г.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності аналізу та управління власним капіталом аграрного підприємства, удосконалення внутрішнього контролю та аналітичного забезпечення прийняття фінансових рішень.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною та завершеною науковою працею. Всі основні положення та результати дослідження отримані та обґрунтовані автором особисто. Опубліковані наукові праці за темою кваліфікаційного дослідження містять положення, висновки та пропозиції, які сформульовані особисто автором і відображають його особистий внесок у практику формування та підвищення ефективності системи обліково-аналітичного забезпечення управління обліку і аналізу власного капіталу.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи Shevchenko T. G. Research into the specifics of the development of performing arts in Ukraine under martial law//Science, Technology and Art in Global Context: proceedings of the International scientific and practical conference (December 12-14, 2025). – Cambridge, United Kingdom: naukainfo.com, 2025. - Pp. 15-21. - URL: <https://naukainfo.com/conference?id=81>.

Публікації. За темою кваліфікаційного дослідження опубліковано 1 наукова праця, у т.ч. (тези доповідей на наукових конференціях, статті у фахових наукових виданнях). Загальний обсяг публікацій - 5 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи представлений на 89 сторінках комп'ютерного тексту. Кваліфікаційна робота містить ___ таблиць, ___ рисунків, ___ додатків (на... сторінках). Список використаних джерел налічує ___ найменувань, представлених на ___ сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Економічна сутність власного капіталу підприємства

Власний капітал є фундаментальною категорією фінансової науки та ключовим показником, що характеризує економічну самостійність і стійкість підприємства. У національній та міжнародній теорії обліку власний капітал визначається як частина в активах підприємства, що залишається після вирахування всіх його зобов'язань. Таке визначення закріплене й на нормативному рівні — відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» власний капітал трактується як «різниця між активами та зобов'язаннями підприємства» [1, с. 12]. Аналогічний підхід застосовують і Міжнародні стандарти фінансової звітності, що підкреслює універсальність цієї категорії в економічній системі [2, с. 47].

Економічна сутність власного капіталу полягає у тому, що він виступає джерелом фінансування діяльності підприємства, яке не потребує повернення, а отже — забезпечує незалежність і можливість довгострокового розвитку. На відміну від залученого капіталу, який підприємство повинне повернути у визначені строки, власний капітал залишається в розпорядженні суб'єкта господарювання протягом усього часу його функціонування, а його збільшення свідчить про підвищення ринкової вартості підприємства та зміцнення його фінансового потенціалу [3, с. 25].

З позицій фінансового менеджменту власний капітал виконує низку важливих функцій.

По-перше, засновницьку функцію, адже саме за рахунок власного капіталу відбувається первісне формування майна підприємства.

По-друге, гарантійну функцію, оскільки власний капітал є показником фінансової безпеки та служить захистом інтересів кредиторів. Чим вища його частка в структурі фінансових ресурсів, тим нижчі ризики неплатоспроможності підприємства [4, с. 33].

По-третє, регулюючу функцію, оскільки власний капітал відображає результати діяльності підприємства та може бути використаний для покриття збитків, розширення виробництва, інвестиційного розвитку тощо. По-четверте, розподільчу функцію, що проявляється у формуванні дивідендів та розподілі прибутку між власниками [5, с. 41].

Склад і структура власного капіталу формуються відповідно до характеру діяльності підприємства та його організаційно-правової форми. Традиційно власний капітал включає: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток або непокріті збитки, а також вилучений та неоплачений капітал. Така класифікація встановлена НП(С)БО та повністю узгоджується з вимогами МСФЗ [1, с. 20].

Статутний капітал є базою початкового фінансування підприємства та визначає частки його власників. Додатковий капітал формується внаслідок дооцінки активів, безоплатного надходження майна або емісійного доходу. Резервний капітал створюється для покриття можливих збитків та забезпечення фінансової стійкості. Нерозподілений прибуток є головним внутрішнім джерелом самофінансування та свідчить про результативність діяльності підприємства. Складові власного капіталу відображають економічну сутність фінансових ресурсів і визначають можливості розвитку суб'єкта господарювання [6, с. 54].

Власний капітал має гнучку структуру, що змінюється під впливом результатів діяльності, фінансових рішень, державних вимог та ринкових умов. Рациональне формування структури капіталу забезпечує оптимальний баланс між ризиком та дохідністю, створює передумови для стабільного функціонування підприємства й підвищення його фінансової стійкості.

Власний капітал не тільки формує фінансову основу діяльності підприємства, але й виступає вирішальним індикатором його економічної стабільності. У фінансовій теорії виділяють два основних підходи до розуміння власного капіталу: статичний та динамічний. Статичний підхід розглядає власний капітал як залишкову вартість активів, що належить власникам після задоволення претензій кредиторів [3, с. 29]. Динамічний підхід акцентує увагу на зміні капіталу під впливом господарських операцій, фінансових результатів та управлінських рішень, підкреслюючи його роль як накопиченого результату діяльності [7, с. 18].

Економічна сутність власного капіталу підприємства проявляється також у тому, що він відображає реальні можливості суб'єкта господарювання самостійно фінансувати свою діяльність. Наявність значного обсягу власного капіталу дає змогу підприємству залучати позикові кошти на вигідніших умовах, а отже — розширювати виробництво та підвищувати конкурентоспроможність. Достатній рівень власного капіталу забезпечує підприємству фінансову автономію, що дає змогу сформулювати стратегію розвитку незалежно від зовнішніх обмежень [4, с. 36].

Одним із важливих аспектів є класифікація власного капіталу, що дає можливість систематизувати його елементи, визначити їх економічний зміст та функціональне призначення. Найпоширенішим є поділ власного капіталу на вкладений та накопичений.

Вкладений капітал включає статутний, пайовий та додатковий вкладений капітал, що формується внаслідок внесків власників.

Накопичений капітал охоплює резервний капітал, інший додатковий капітал та нерозподілений прибуток, який відображає результати діяльності підприємства за попередні періоди [5, с. 43].

Крім того, у фінансовій літературі розрізняють такі види власного капіталу:

- номінальний капітал, який зафіксований у статутних документах;

- реінвестований капітал, сформований за рахунок нерозподіленого прибутку;
- резервний капітал, призначений для покриття збитків;
- спеціальний капітал, що створюється для конкретних потреб відповідно до внутрішніх рішень підприємства [6, с. 57].

Класифікація власного капіталу є важливою для формування аналітичної інформації, яка необхідна керівництву підприємства при прийнятті управлінських рішень. Вона дозволяє оцінити структуру фінансових ресурсів, визначити джерела формування капіталу та встановити їх взаємозв'язок з результатами діяльності.

Не менш вагомим є питання структури власного капіталу, під якою розуміють співвідношення між його складовими. Структура капіталу визначає рівень фінансової стійкості підприємства: переважання нерозподіленого прибутку свідчить про здатність підприємства до самофінансування, тоді як надмірна частка статутного капіталу за відсутності реінвестованих фінансових ресурсів може вказувати на недостатню прибутковість діяльності [1, с. 23].

Фінансова наука підкреслює, що оптимальна структура власного капіталу є динамічною і залежить від таких факторів, як галузева специфіка, стадія життєвого циклу підприємства, інвестиційні потреби, рівень ризику, особливості податкового навантаження та політика власників. Для сільськогосподарських підприємств характерною є висока залежність структури капіталу від сезонності, вартості біологічних активів і коливань цін на продукцію, що підсилює значення власного капіталу як стабілізуючого елементу [7, с. 22].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що власний капітал є багатогранною економічною категорією, яка поєднує у собі характеристику фінансових ресурсів, результатів діяльності та ступеня економічної свободи підприємства. Його сутність проявляється у здатності забезпечувати стратегічний розвиток, мінімізувати ризики та підвищувати конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Розкриваючи роль власного капіталу в діяльності підприємства, важливо підкреслити його значення для забезпечення фінансової стійкості, що визначається здатністю підприємства підтримувати баланс між власними й залученими ресурсами та виконувати свої зобов'язання у довгостроковій перспективі. У наукових дослідженнях фінансова стійкість визначається як «стан фінансових ресурсів підприємства, який забезпечує стале функціонування та розвиток на основі оптимального співвідношення власного і позикового капіталу» [8, с. 14]. Власний капітал у цьому контексті виступає фундаментом стійкості, оскільки є джерелом, що не підлягає поверненню та не залежить від зовнішніх кредиторів.

Висока частка власного капіталу у загальній структурі фінансових ресурсів свідчить про автономію підприємства, тобто незалежність від кредиторів і стабільність його фінансового стану. Коефіцієнт автономії, що визначається як частка власного капіталу у валюті балансу, є одним із базових індикаторів стійкості. За рекомендаціями фінансових аналітиків, його значення має бути не менше 0,5, що означає: щонайменше половина активів підприємства фінансується за рахунок власних ресурсів [9, с. 38]. За наявності значного обсягу власного капіталу підприємство здатне легше переживати економічні потрясіння, коливання ринкової кон'юнктури та інші зовнішні впливи.

Власний капітал має важливе значення й для забезпечення платоспроможності підприємства, оскільки його достатність підвищує довіру з боку кредиторів, інвесторів, банків та інших фінансових установ. З позицій інвестиційного аналізу, наявність значної частки власного капіталу є позитивним сигналом для потенційних інвесторів, оскільки він відображає здатність підприємства генерувати прибутки та підтримувати стабільну економічну позицію [10, с. 52]. При цьому структура власного капіталу відіграє важливу роль: накопичений капітал свідчить про результативність діяльності, тоді як резервний — демонструє здатність підприємства формувати страхові фонди та мінімізувати ризики.

Не менш важливою є інвестиційна функція власного капіталу, оскільки він є головним джерелом фінансування оновлення та розвитку матеріально-технічної бази. У сільському господарстві, де підприємства часто потребують значних капіталовкладень у техніку, обладнання, інфраструктуру чи біологічні активи, власний капітал виконує роль стабільного фінансового ресурсу, що дозволяє здійснювати інвестиції без додаткового кредитного навантаження [11, с. 61].

Власний капітал також виконує регулятивну функцію, яка проявляється у відображенні економічних результатів діяльності підприємства. За рахунок нерозподіленого прибутку відбувається поповнення власного капіталу, що дає змогу підприємству нарощувати фінансовий потенціал. Якщо ж діяльність є збитковою, власний капітал зменшується, що сигналізує про погіршення фінансового стану та потребу в коригуванні стратегії управління [5, с. 45].

Важливим індикатором економічної ефективності є рентабельність власного капіталу (ROE), яка показує, наскільки результативно підприємство використовує вкладені ресурси. Високе значення цього показника свідчить про ефективну діяльність, тоді як низьке або від'ємне — про неефективне управління капіталом та недостатній рівень прибутковості [12, с. 58]. ROE є ключовим показником для власників, оскільки відображає рівень доходності їхніх інвестицій у підприємство.

Таким чином, власний капітал є багатофункціональною категорією, що визначає фінансову автономію, стійкість, інвестиційну привабливість та результативність діяльності підприємства. Його оптимальний рівень і структура забезпечують здатність підприємства стабільно працювати, реалізовувати стратегічні цілі, витримувати зовнішні ризики та конкурентний тиск.

Розглядаючи роль власного капіталу у формуванні фінансової стійкості, важливо зазначити, що він є також ключовим чинником ризикостійкості підприємства. У науковій літературі наголошується, що підприємства з вищою часткою власного капіталу є менш вразливими до зовнішніх ризиків, які пов'язані з нестабільністю кредитних ринків, змінами відсоткових ставок чи

обмеженнями в доступі до позикових ресурсів [13, с. 30]. Це особливо актуально для аграрної сфери, де господарства, такі як С(Ф)Г «Міхова А.В.», функціонують за умов високої сезонності, залежності від природно-кліматичних факторів та значних коливань цін на сільськогосподарську продукцію.

Власний капітал має суттєве значення для довгострокового фінансового планування, оскільки дозволяє підприємству реалізовувати стратегії розвитку на основі внутрішніх фінансових ресурсів. За достатнього рівня власного капіталу підприємство здатне не лише підтримувати операційну діяльність, але й систематично інвестувати в оновлення основних засобів, підвищення продуктивності, технологічні інновації чи модернізацію виробничої бази. Дослідники підкреслюють, що стабільне нарощення власного капіталу є ознакою високої рентабельності та ефективності управління ресурсами [14, с. 19]. З іншого боку, недостатній рівень власного капіталу може створювати значні ризики для підприємства. Передусім це стосується ризику неплатоспроможності: якщо власний капітал є низьким, підприємство вимушене збільшувати обсяг позикових коштів, що підвищує фінансові витрати та залежність від кредиторів. В умовах економічної нестабільності подібна ситуація може призвести до втрати платоспроможності або навіть банкрутства. Саме тому рівень власного капіталу розглядається як один із ключових параметрів фінансової безпеки підприємства [15, с. 27].

Крім зазначених характеристик, власний капітал виступає важливим інструментом регулювання фінансової рівноваги. Зміни в його розмірі є наслідком фінансових результатів діяльності підприємства, політики розподілу прибутку, рішень щодо формування резервів, переоцінки майна чи зміни облікової політики. Наприклад, реінвестування прибутку сприяє зростанню власного капіталу та зміцнює фінансову автономію підприємства. Натомість систематичне вилучення прибутку власниками може призводити до зменшення капіталу, погіршуючи можливості підприємства щодо розвитку та інвестицій [9, с. 41].

У фінансовому аналізі суттєве значення має оцінка якості власного капіталу, яка визначається співвідношенням між його окремими складовими. Найбільшу цінність має власний капітал, сформований за рахунок нерозподіленого прибутку, оскільки він свідчить про здатність підприємства генерувати стійкі фінансові результати та забезпечувати самофінансування. Додатковий капітал, сформований унаслідок переоцінки активів, є менш стабільним, оскільки залежить від ринкових коливань і не завжди відображає реальну здатність підприємства створювати грошові потоки [6, с. 58].

Важливою є і гнучкість власного капіталу, яка дозволяє підприємству адаптуватися до зміни економічної ситуації. За рахунок внутрішніх фінансових ресурсів підприємство може оперативнo реагувати на зміни попиту, вартості ресурсів чи інших зовнішніх чинників. Наявність резервів забезпечує можливість покриття непередбачених витрат, виконання зобов'язань або реалізації інвестиційних проектів без залучення додаткових кредитів [11, с. 63].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що власний капітал є складною багатокomпонентною категорією, яка визначає не лише фінансові можливості підприємства, але й рівень його стійкості, конкурентоспроможності та інвестиційного потенціалу. Він виступає основою економічної незалежності, забезпечує захист інтересів підприємства та кредиторів, слугує джерелом фінансування розвитку та інструментом управління фінансовими ризиками. Саме тому дослідження сутності, структури та ролі власного капіталу є важливою передумовою для обґрунтування ефективної системи його обліку та аналізу.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку власного капіталу в Україні

Нормативно-правове регулювання обліку власного капіталу в Україні базується на розгалуженій системі законодавчих та нормативних актів, які

визначають принципи ведення бухгалтерського обліку, порядок формування фінансової звітності та правила розкриття інформації щодо капіталу. Система регулювання включає закони України, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, інструктивні матеріали Міністерства фінансів, а також внутрішні регламенти підприємств. Така багаторівнева система забезпечує узгодженість методології обліку й можливість порівняння фінансових даних у межах національної та міжнародної практики [16, с. 11].

Ключовим документом, що регламентує організацію та принципи бухгалтерського обліку в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Він визначає загальні вимоги до обліку, принципи формування показників фінансової звітності та обов'язок підприємств забезпечувати повне і правдиве відображення інформації про власний капітал. Відповідно до ст. 1 закону, власний капітал трактується як частина в активах підприємства після вирахування зобов'язань, що повністю відповідає підходам міжнародних стандартів [17, с. 5]. Закон також встановлює перелік фінансових форм, обов'язкових для подання, серед яких є Звіт про власний капітал, що відображає зміни у складі капіталу протягом звітного періоду. Наявність окремої форми звітності підкреслює значущість власного капіталу як індикатора фінансової стійкості та результативності діяльності [18, с. 9].

Значну роль у регулюванні власного капіталу відіграє Цивільний кодекс України, який містить норми щодо майнових прав власників, порядку створення юридичних осіб, розподілу майна, ліквідації та реорганізації підприємств. Положення кодексу забезпечують правову основу для відображення в обліку операцій, що безпосередньо впливають на структуру власного капіталу, зокрема щодо реінвестування прибутку, внесків учасників та покриття збитків [20, с. 14].

Узгодженість правового регулювання підсилюється також спеціальними нормативними актами Міністерства фінансів України, які деталізують порядок

ведення реєстрів, застосування рахунків класу 4 «Власний капітал» та вимоги до документального оформлення операцій. Саме ці норми визначають практичні аспекти відображення в обліку змін статутного, додаткового, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку.

Важливим елементом нормативного забезпечення обліку власного капіталу є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України. Цей стандарт визначає структуру, зміст і методику складання звіту про власний капітал, а також правила розкриття інформації щодо змін у його складових протягом звітного періоду [21, с. 3]. НП(С)БО 1 має важливе значення для забезпечення прозорості фінансової інформації, оскільки дозволяє користувачам оцінити причини та наслідки змін у структурі капіталу підприємства.

Згідно з вимогами НП(С)БО 1, у звіті про власний капітал обов'язково відображаються:

- залишки власного капіталу на початок і кінець періоду;
- зміни у статутному, додатковому, резервному капіталі;
- рух нерозподіленого прибутку або непокритих збитків;
- операції з вилученим та неоплаченим капіталом;
- коригування, пов'язані зі змінами облікової політики чи виправленням помилок минулих періодів [22, с. 14].

Особливо важливо, що НП(С)БО 1 деталізує порядок відображення результатів дооцінки активів, надходження необоротних активів безоплатно, використання резервів, а також виплат власникам — зокрема дивідендів. Це дозволяє забезпечити повноту інформації про всі чинники, що впливають на величину власного капіталу підприємства протягом року [23, с. 18].

Стандарт також передбачає обов'язкове розкриття:

- змін, зумовлених виправленням суттєвих помилок минулих років;
- змін, пов'язаних зі зміною облікової політики;
- операцій з розподілу прибутку, у тому числі формуванням резервів;

– результатів емісійного доходу або переоцінки майна [21, с. 6].

Важливо зазначити, що НП(С)БО 1 не тільки регламентує структуру форми звітності, але й задає принципи узгодженості даних між різними регістрами обліку. Це означає, що дані звіту про власний капітал повинні повністю відповідати показникам Балансу (форма №1) і Звіту про фінансові результати (форма №2). Таким чином забезпечується достовірність та логічна цілісність фінансової інформації [22, с. 16].

Стандарт також встановлює норми щодо аналітичного обліку рахунків класу 4 «Власний капітал». Підприємство зобов'язане вести детальний аналітичний облік за кожною складовою капіталу, визначаючи підстави та дати змін, а також відповідні управлінські або юридичні документи. Наприклад, збільшення статутного капіталу має бути підтверджено рішенням власника чи загальних зборів, а зміни в нерозподіленому прибутку — протоколами чи наказами керівника [23, с. 21].

Таким чином, НП(С)БО 1 відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та порівнюваності інформації щодо власного капіталу, встановлюючи чіткі вимоги до структури, змісту та формату звітності. Він створює методологічну основу для здійснення подальшого аналізу капіталу, оцінки його динаміки та визначення факторів змін, що мають важливе значення для управління фінансовою стійкістю підприємства.

Міжнародні стандарти фінансової звітності відіграють важливу роль у формуванні методології обліку власного капіталу, оскільки вони встановлюють принципи класифікації, оцінки та розкриття інформації, що забезпечують порівнюваність фінансових даних на глобальному рівні. Основними стандартами, які регулюють облік власного капіталу, є IAS 1 «Подання фінансової звітності», IAS 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки», IAS 32 «Фінансові інструменти: подання», а також IFRS 10 «Консолідована фінансова звітність».

Відповідно до IAS 1, підприємство зобов'язане відображати зміни у власному капіталі у спеціальному звіті — Statement of Changes in Equity.

Стандарт визначає, що у звіті має бути показано: прибуток або збиток за період; інші сукупні доходи; операції з власниками; розподіл дивідендів; коригування, пов'язані зі змінами облікової політики чи виправленням суттєвих помилок [24, с. 32]. На відміну від НП(С)БО 1, IAS 1 більш деталізує вимоги до розкриття інформації щодо кожної складової власного капіталу, особливо щодо компонентів *other comprehensive income*. Значне методологічне навантаження несе IAS 8, який визначає правила застосування облікової політики та порядок виправлення помилок. Стандарт вимагає ретроспективного відображення наслідків змін у політиці та виправлень, що безпосередньо впливає на величину власного капіталу. Будь-які зміни повинні бути пояснені у примітках до фінансової звітності з обґрунтуванням причин і впливу на фінансові показники [25, с. 27]. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості та достовірності інформації для інвесторів і кредиторів.

Особливу увагу у міжнародній практиці приділяють стандарту IAS 32, який встановлює критерії класифікації фінансових інструментів як власного капіталу або зобов'язань. Це є принципово важливим, оскільки невірна класифікація може істотно вплинути на оцінку фінансової стійкості підприємства. IAS 32 визначає, що фінансовий інструмент визнається елементом власного капіталу лише тоді, коли він не передбачає зобов'язання передати грошові кошти або інший фінансовий актив іншій стороні [26, с. 18]. Таким чином, стандарт забезпечує чітке розмежування між капіталом і зобов'язаннями, що є критичним для об'єктивної оцінки фінансового стану.

Важливе значення має і IFRS 10, який визначає принципи консолідації фінансової звітності та правила відображення часток власників у дочірніх компаніях. Стандарт регламентує порядок формування частки неконтролюючих інтересів (NCI), їх оцінку та розкриття у власному капіталі групи. Це має значення для підприємств, які входять до складу корпорацій або груп компаній і зобов'язані подавати консолідовану звітність [27, с. 33].

У міжнародній практиці значну увагу приділено також принципам справедливої вартості та прозорості розкриття інформації, що забезпечують

більш точне відображення змін у капіталі. На відміну від НП(С)БО, МСФЗ приділяють більше уваги сукупному доходу, ринковій оцінці активів, коригуванням вартості фінансових інструментів, що підсилює аналітичні можливості фінансової звітності [28, с. 45].

Таким чином, МСФЗ забезпечують глобально визнану методологію обліку власного капіталу, яка акцентує увагу на повноті інформації, прозорості, коректній класифікації фінансових інструментів та ретроспективному відображенні змін. Це робить фінансову звітність більш зрозумілою, порівнюваною та корисною для міжнародних інвесторів.

Порівняння національної системи бухгалтерського регулювання з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності дозволяє виявити суттєві відмінності у підходах до класифікації, оцінки та розкриття інформації щодо власного капіталу. Ці відмінності мають важливе значення для підприємств, які планують здійснювати трансформацію звітності або працюють із міжнародними інвесторами.

Першою ключовою відмінністю є підхід до структури звіту про власний капітал. НП(С)БО 1 встановлює єдиний уніфікований формат звіту, який містить перелік обов'язкових статей та порядок їх подання. На відміну від цього, IAS 1 надає підприємствам значно більшу свободу у формуванні структури звіту, головною вимогою є достатність та повнота розкриття інформації. У МСФЗ акцент робиться на пояснювальних примітках, тоді як у НП(С)БО структура більш формалізована [29, с. 12].

Другою відмінністю є рівень деталізації інформації. У НП(С)БО переважає регламентаційний підхід: перелік статей чітко фіксований, а зміни в капіталі відображаються у відповідності до визначених форм. МСФЗ, натомість, вимагають розкриття детальної інформації про:

- операції з власниками;
- компоненти іншого сукупного доходу;
- вплив змін облікової політики;
- переоцінки активів;

– фінансові інструменти, що класифікуються як капітал [30, с. 41].

Це робить фінансову звітність більш прозорою, але водночас складнішою у підготовці.

Важливою різницею є також класифікація фінансових інструментів. За НП(С)БО більшість інструментів з фіксованими виплатами обліковуються як зобов'язання, тоді як IAS 32 вимагає аналізувати юридичну сутність інструменту. Тому деякі інструменти, які в Україні класифікувались би як боргові, за МСФЗ визнаються елементами власного капіталу, якщо вони не містять зобов'язання передати грошові кошти [31, с. 33]. Ця відмінність впливає на структуру капіталу, рівень фінансової стійкості та інвестиційну привабливість підприємства.

Особливо суттєвим є розходження у підходах до оцінки активів та їхнього впливу на власний капітал. За НП(С)БО підприємства можуть застосовувати модель історичної вартості або переоцінки, але лише у визначених випадках. МСФЗ значно ширше використовують справедливу вартість, особливо щодо фінансових інструментів та необоротних активів. Це призводить до частіших змін у капіталі, сформованих через інші сукупні доходи, що майже відсутні в НП(С)БО [29, с. 17].

Ще однією важливою відмінністю є вимоги до виправлення помилок та змін у політиці. НП(С)БО дозволяють як ретроспективний, так і перспективний підхід залежно від ситуації, тоді як IAS 8 вимагає виключно ретроспективного перерахунку, що забезпечує кращу порівнянність показників між періодами [25, с. 28].

Крім того, МСФЗ визначають значно ширший перелік ситуацій, коли підприємство має розкривати інформацію щодо власного капіталу у примітках. Наприклад: обмеження щодо розподілу прибутку, умови договорів щодо капіталу, вплив змін ринкової вартості на власний капітал. У НП(С)БО такі вимоги значно стисливіші, що спрощує облік, але зменшує аналітичну цінність звітності для інвесторів [30, с. 45].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що національні стандарти НП(С)БО забезпечують більш спрощену та уніфіковану модель обліку власного капіталу, орієнтовану на внутрішнього користувача та нормативну відповідність. МСФЗ, у свою чергу, акцентують увагу на повноті розкриття інформації, економічній сутності операцій та реальній оцінці активів, що робить їх більш придатними для міжнародної звітності та стратегічного управління.

Організація бухгалтерського обліку власного капіталу є важливою складовою фінансової системи підприємства, оскільки вона забезпечує відображення інформації про джерела формування фінансових ресурсів, їх структуру та зміни, що виникають у результаті господарських операцій. Облік власного капіталу має здійснюватися відповідно до законодавства України, НП(С)БО та внутрішньої облікової політики підприємства, яка визначає конкретні методи, способи оцінки та форму ведення обліку [32, с. 10].

Першим елементом системи обліку є первинні документи, що підтверджують операції, пов'язані зі змінами у власному капіталі. До таких документів належать:

- рішення власників або загальних зборів про створення, збільшення чи зменшення статутного капіталу;
- установчі документи та їх зміни;
- акти приймання-передачі майна, внесеного до капіталу;
- повідомлення про державну реєстрацію змін у складі власників;
- протоколи щодо розподілу прибутку та виплати дивідендів;
- накази керівника про формування резервів;
- бухгалтерські довідки щодо переоцінки активів чи виправлення помилок [33, с. 18].

Документальне підтвердження є обов'язковою умовою визнання зміни капіталу, оскільки саме первинні документи становлять основу для відображення відповідних операцій у регістрах бухгалтерського обліку. Наприклад, рішення власника щодо збільшення статутного капіталу має

містити суму внеску, його форму (грошова, майнова), строки внесення та порядок реєстрації змін. У випадку формування додаткового капіталу обов'язковим є наявність документів щодо дооцінки активів, безоплатного отримання майна або емісійного доходу [34, с. 27].

У практиці підприємств особливе значення має також ведення аналітичного обліку, що дозволяє деталізувати інформацію про кожного власника, види капіталу, його структуру та дати внесення змін. Аналітичний облік забезпечує можливість формування обґрунтованих управлінських рішень і використовується при складанні фінансової та податкової звітності [35, с. 41].

Система обліку власного капіталу повинна відповідати основоположним принципам бухгалтерського обліку: повноти, обачності, автономності, періодичності, нарахування та безперервності. Обачність, зокрема, передбачає недопущення завищення оцінки активів і капіталу, тоді як принцип автономності визначає відокремленість прав підприємства від прав його власників, що має прямий вплив на порядок формування статутного та додаткового капіталу [36, с. 12].

Таким чином, організація обліку власного капіталу включає систему первинних документів, внутрішніх регламентів, аналітичних даних та процедур, які забезпечують достовірне відображення його складових. Належне документальне оформлення господарських операцій є основою формування повної й об'єктивної інформації щодо капіталу підприємства.

Система бухгалтерських реєстрів є ключовим елементом організації обліку власного капіталу, оскільки забезпечує групування, узагальнення та зберігання інформації про всі зміни в його структурі. Регістри синтетичного та аналітичного обліку використовуються для відображення руху капіталу в розрізі рахунків класу 4 «Власний капітал», які відіграють центральну роль у системі фінансового обліку підприємства [37, с. 16].

Синтетичний облік власного капіталу ведеться за рахунками:

- 40 «Статутний капітал»;
- 41 «Пайовий капітал»;

- 42 «Додатковий капітал»;
- 43 «Резервний капітал»;
- 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)»;
- 45 «Вилучений капітал»;
- 46 «Неоплачений капітал».

Ці рахунки застосовуються відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, яка встановлює порядок формування, збільшення та зменшення капіталу, а також структуру аналітичного обліку за кожним із них [38, с. 5].

Синтетичний облік узагальнює інформацію про загальні суми операцій, що впливають на власний капітал. Такі дані формуються у Головній книзі, де за дебетом і кредитом рахунків класу 4 відображаються всі зміни капіталу за звітний період. Узагальнені показники синтетичних рахунків стають основою для складання Балансу та Звіту про власний капітал [39, с. 22].

Для забезпечення повноти обліку та можливості контролю за джерелами формування капіталу ведеться аналітичний облік, який деталізує дані синтетичного обліку. Аналітичні регістри включають:

- відомості про внески кожного засновника;
- облік за видами капіталу (вкладений, додатковий, резервний, накопичений);
- деталізацію операцій з нерозподіленим прибутком;
- інформацію про вилучення капіталу та неоплачені внески;
- реєстри щодо переоцінки необоротних активів та її впливу на капітал [40, с. 31].

Аналітичні регістри можуть вестися у формі відомостей, карток, журналів або електронних таблиць, залежно від облікової політики та програмного забезпечення підприємства. У разі автоматизованої форми обліку, наприклад у програмних продуктах «MASTER» або «SAP», аналітичний облік формує система автоматично на підставі введених первинних документів, що підвищує точність та оперативність обробки інформації [41, с. 17].

Важливою особливістю ведення реєстрів є забезпечення узгодженості між синтетичними та аналітичними даними. Це означає, що обороти та залишки аналітичних рахунків повинні повністю відповідати даним синтетичного обліку. Невідповідність між ними свідчить про помилки у відображенні операцій, неправильну класифікацію або недоліки в обліковій політиці підприємства [42, с. 28].

Крім того, для забезпечення достовірності інформації щодо власного капіталу на підприємстві має проводитись інвентаризація зобов'язань і капіталу, яка включає перевірку установчих документів, протоколів, рішень власників, правильність відображення внесків, своєчасність реєстрації змін, а також оцінку реальності нерозподіленого прибутку та відповідності резервів нормативним вимогам [43, с. 19].

Таким чином, реєстри синтетичного та аналітичного обліку забезпечують системність, контрольованість та точність відображення інформації про власний капітал. Вони є основою для складання фінансової звітності та проведення подальшого аналізу структури і динаміки капіталу підприємства.

Особливості бухгалтерського обліку власного капіталу зумовлені його економічною природою, правовими вимогами та структурою окремих його складових. Статутний, додатковий та резервний капітал виконують різні функції у фінансовій системі підприємства, що визначає специфіку їх документального оформлення, оцінки та відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку [44, с. 23].

Статутний капітал є основою формування майнової бази підприємства, оскільки він визначає частки власників, величину їхніх зобов'язань та мінімальний обсяг активів, що гарантують інтереси кредиторів. Облік статутного капіталу ведеться на рахунку 40 «Статутний капітал». Записи на цьому рахунку здійснюються виключно на підставі юридично оформлених документів: установчих документів, змін до статуту, протоколів загальних зборів або рішень власника. Внески до статутного капіталу можуть здійснюватися у грошовій або майновій формі, що потребує відповідних актів

оцінки майна та підтверджуючих документів органів державної реєстрації [45, с. 12].

Зміни статутного капіталу — його збільшення або зменшення — також підлягають обов'язковій державній реєстрації. Збільшення статутного капіталу можливе за рахунок додаткових внесків власників або капіталізації частини нерозподіленого прибутку. Зменшення капіталу здійснюється переважно для покриття збитків або виходу учасника зі складу підприємства. Всі операції відображаються відповідними бухгалтерськими проведеннями та мають бути підтверджені первинними документами і протоколами [46, с. 35].

Додатковий капітал відображається на рахунку 42 і включає два основні види:

- додатковий вкладений капітал;
- інший додатковий капітал.

Додатковий вкладений капітал формується у процесі емісії корпоративних прав (емісійний дохід), коли вартість внесків перевищує номінальну вартість часток або акцій. Інший додатковий капітал виникає внаслідок безоплатного отримання активів, дооцінки необоротних активів або інших операцій, що збільшують власні ресурси без залучення внесків власників [44, с. 29].

Облік дооцінки необоротних активів регламентується НП(С)БО 7 та МСФЗ, за якими позитивна різниця між балансовою та справедливою вартістю активу відображається у складі додаткового капіталу. Такий підхід дозволяє збільшувати власний капітал не за рахунок реальних грошових потоків, а через перегляд вартості майна, що вимагає особливої обережності та документального підтвердження [47, с. 41].

Резервний капітал відображається на рахунку 43 і створюється з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Його формування є обов'язковим для акціонерних товариств, але добровільним для більшості інших організаційно-правових форм. Розмір щорічних відрахувань до резервного капіталу визначається статутом підприємства або рішенням власника. Резервний капітал використовується для покриття збитків, погашення

зобов'язань у випадку нестачі коштів або викупу корпоративних прав [48, с. 14].

Аналітичний облік резервного капіталу ведеться за його видами та напрямками використання. Важливою вимогою є наявність документів, що підтверджують обґрунтованість створення резервів, зокрема рішень власника або наказів керівника. Неправильна оцінка резервів може викривити реальну структуру власного капіталу, тому їх формування має здійснюватися відповідно до принципу обачності та з дотриманням законодавчих норм [49, с. 30].

Таким чином, облік статутного, додаткового та резервного капіталу має свою специфіку, яка пов'язана з правовою природою цих елементів, документальним оформленням та вимогами до їх відображення у системі синтетичного й аналітичного обліку. Правильна організація цього процесу є передумовою формування достовірної та повної інформації про фінансовий стан підприємства.

Нерозподілений прибуток або непокритий збиток є ключовою складовою власного капіталу та відображає фінансовий результат діяльності підприємства за попередні періоди, що залишився у його розпорядженні. Облік цієї категорії здійснюється на рахунку 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)», який забезпечує узагальнення інформації про залишок невикористаного прибутку або суму збитків, що підлягають покриттю [50, с. 9].

Нерозподілений прибуток формується як різниця між чистим прибутком за звітний період та сумами, спрямованими на виплату дивідендів, створення резервів або капіталізацію прибутку. За кредитом рахунку 44 відображається збільшення власного капіталу внаслідок отриманого прибутку, а за дебетом — використання прибутку або покриття збитків. У разі збиткової діяльності підприємства на рахунку 44 формується дебетовий залишок, який зменшує загальну величину власного капіталу [51, с. 14].

Відповідно до вимог чинного законодавства, чистий прибуток переноситься до власного капіталу після закриття рахунків доходів та витрат. Ця операція підтверджується бухгалтерською довідкою або розпорядчим

документом керівника підприємства. Подальший розподіл прибутку здійснюється згідно з рішенням власника або загальних зборів, що відображається протоколами чи наказами. Зміни, пов'язані з розподілом прибутку, мають бути документально підтверджені, оскільки вони впливають на фінансову стійкість та інвестиційний потенціал підприємства [52, с. 27].

Важливо наголосити, що облік нерозподіленого прибутку має прямий зв'язок із політикою управління капіталом. Накопичення прибутку у складі власного капіталу підсилює гнучкість підприємства, збільшує його самофінансування та підвищує кредитоспроможність. Натомість систематичне вилучення прибутку для виплати дивідендів може зменшувати фінансову стійкість, особливо для підприємств із високим рівнем ризику або сезонністю виробництва [53, с. 31].

Особливу увагу в бухгалтерському обліку приділяють покриттю збитків, порядок якого регламентується законодавством та обліковою політикою підприємства.

Збитки можуть покриватися за рахунок:

- нерозподіленого прибутку минулих років;
- резервного капіталу;
- додаткового капіталу;
- зменшення статутного капіталу;
- додаткових внесків власників.

Підприємство зобов'язане документально підтвердити джерела покриття збитків, оскільки ці операції впливають на структуру капіталу та можуть вимагати державної реєстрації (наприклад, у випадку зменшення статутного капіталу) [54, с. 22].

Додатково облік нерозподіленого прибутку включає операції, пов'язані з виправленням помилок минулих років та зміною облікової політики, що регламентуються НП(С)БО 6 та IAS 8. У таких випадках коригування здійснюються ретроспективно, і зміни відображаються безпосередньо у власному капіталі, минаючи рахунки доходів і витрат. Це забезпечує

порівнянність фінансової інформації та відповідає міжнародним принципам прозорості звітності [55, с. 37].

Узагальнюючи, можна зазначити, що облік нерозподіленого прибутку чи непокритого збитку виконує важливу роль у формуванні фінансової стратегії підприємства. Він відображає реальні результати діяльності, визначає можливості розвитку, забезпечує джерела фінансування інвестиційних потреб і впливає на рівень фінансової стійкості. Правильна організація цього обліку є ключовою для формування достовірної фінансової звітності та забезпечення ефективного управління капіталом.

1.3. Теоретичні підходи до аналізу власного капіталу

Аналіз власного капіталу є важливою складовою фінансового аналізу підприємства, оскільки він дозволяє оцінити не лише обсяг фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, а й ефективність їх використання, рівень фінансової стійкості та здатність до самофінансування. Теоретичні підходи до аналізу власного капіталу ґрунтуються на комплексному дослідженні його структури, динаміки, факторів зміни та впливу на загальний фінансовий стан підприємства [56, с. 8].

Одним із базових напрямів аналізу є оцінка структури власного капіталу, яка дозволяє визначити співвідношення між його окремими складовими: статутним, додатковим, резервним капіталом, а також нерозподіленим прибутком або непокритим збитком. Структурний аналіз дає змогу з'ясувати, за рахунок яких джерел формується капітал та наскільки збалансована його структура. Наприклад, домінування статутного капіталу при мізерних обсягах нерозподіленого прибутку може свідчити про низьку рентабельність діяльності, тоді як значні обсяги додаткового капіталу — про переоцінку активів чи безоплатне надходження ресурсів [57, с. 14].

Для визначення динаміки власного капіталу застосовується система показників, що характеризують зміни його загального обсягу й окремих елементів у часі.

До таких показників належать:

- абсолютний приріст власного капіталу;
- темп зростання (зниження) капіталу;
- темп приросту;
- частка нерозподіленого прибутку в загальній структурі капіталу;
- зміна питомої ваги складових капіталу [58, с. 21].

Динамічний аналіз дозволяє оцінити стійкість фінансового розвитку підприємства, виявити тенденції накопичення або скорочення власних ресурсів і зрозуміти, які чинники впливають на зміну структури капіталу. Позитивною тенденцією вважається стабільне зростання власного капіталу за рахунок прибутку, а не переоцінки активів чи додаткових внесків власників. Це свідчить про здатність підприємства генерувати внутрішні фінансові ресурси та підтримувати стійкий розвиток.

Ще одним важливим напрямом є аналіз фінансової незалежності, який базується на оцінці питомої ваги власного капіталу в загальній сумі джерел фінансування підприємства. Основним індикатором є коефіцієнт автономії, який визначає, яку частку активів підприємство фінансує за рахунок власного капіталу. Його нормативне значення — не менше 0,5, тобто половина активів має покриватися власними ресурсами [59, с. 33]. Високе значення цього показника свідчить про стійкість підприємства та низьку залежність від зовнішніх кредиторів.

До структурних показників аналізу також належать:

- коефіцієнт маневреності власного капіталу, який характеризує частку власних коштів, що вкладені в оборотні активи;
- коефіцієнт концентрації капіталу, що визначає структуру основних і оборотних засобів у складі власних ресурсів;

– коефіцієнт довгострокового залучення власного капіталу, який показує баланс інвестиційної політики підприємства [60, с. 19].

Структурний та динамічний аналізи є взаємодоповнюючими й утворюють базу для подальшого факторного аналізу та оцінювання ефективності управління власним капіталом. Вони дозволяють сформуванню об'єктивного уявлення про стабільність фінансів підприємства, рівень ризику та якість прийнятих управлінських рішень.

Факторний аналіз власного капіталу передбачає визначення впливу окремих чинників на його величину, структуру та динаміку. Метою такого аналізу є ідентифікація ключових джерел формування капіталу, оцінка результативності управлінських рішень і виявлення внутрішніх та зовнішніх причин змін у фінансових ресурсах підприємства [61, с. 14].

Власний капітал формується під впливом широкого кола факторів, які умовно поділяють на внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх факторів належать:

- фінансові результати діяльності (прибуток або збиток);
- політика розподілу прибутку;
- переоцінка активів;
- зміни у складі та структурі активів;
- управлінські рішення щодо інвестицій;
- формування резервів та забезпечень [62, с. 22].

До зовнішніх факторів відносять:

- зміни податкового законодавства;
- інфляційні процеси;
- коливання ринкових цін;
- доступність фінансових ресурсів;
- економічні та політичні умови;
- валютні коливання [63, с. 30].

Щоб продемонструвати логіку факторного аналізу, доцільно використати класифікаційну таблицю, яка систематизує вплив основних чинників на власний капітал підприємства:

Таблиця 1.1

Основні фактори впливу на формування та зміну власного капіталу

Група факторів	Конкретні фактори	Характер впливу на власний капітал
Внутрішні фактори	Прибуток від звичайної діяльності	Збільшує нерозподілений прибуток, формує внутрішні джерела фінансування
	Збитки звітного періоду	Зменшують власний капітал через дебетове сальдо рахунку 44
	Переоцінка необоротних активів	Може збільшувати додатковий капітал (рах. 42)
	Виплата дивідендів	Зменшує нерозподілений прибуток та капітал
	Формування резервного капіталу	Частина прибутку переноситься у резерви
Зовнішні фактори	Зміни податкових ставок	Можуть впливати на чистий прибуток і структуру капіталу
	Інфляція	Знецінення активів впливає на реальну величину власного капіталу
	Ринкові коливання	Можуть змінювати дохідність активів і фінансові результати
	Доступність кредитів	Змінює структуру капіталу в бік позикових ресурсів

У процесі факторного аналізу використовують також математичні методи, які дозволяють визначити кількісний вплив окремих факторів.

Найпоширенішими є:

- метод ланцюгових підстановок, який показує зміну величини капіталу під впливом кожного фактора окремо;
- метод абсолютних різниць, який дозволяє оцінити внесок кожного фактора в загальну зміну власного капіталу;
- індексний метод, який застосовується для оцінки динаміки власного капіталу й доходності підприємства [62, с. 25].

Факторний аналіз дає змогу визначити, які саме процеси впливають на збільшення або зменшення власного капіталу, і дозволяє керівництву підприємства формувати ефективну стратегію управління ресурсами. Особливо важливим є виявлення негативних факторів, оскільки це дає змогу запобігти зниженню фінансової стійкості та своєчасно скоригувати політику розвитку.

Оцінювання ефективності управління власним капіталом є одним із ключових напрямів фінансового аналізу, оскільки дає змогу встановити, наскільки раціонально підприємство використовує свої ресурси, чи забезпечує достатній рівень прибутковості та стійкості, а також чи здатне формувати внутрішні джерела розвитку. Ефективність управління власним капіталом характеризується комплексом кількісних та якісних показників, що дозволяють оцінити результативність використання фінансових ресурсів підприємства [64, с. 11].

Одним із головних індикаторів є рентабельність власного капіталу (ROE — Return on Equity). Цей показник визначає рівень прибутковості, отриманий на кожну гривню вкладеного власного капіталу. Формула розрахунку ROE є однією з найпоширеніших у світовій практиці:

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * 100\% \quad (1.1)$$

Високе значення ROE свідчить про ефективне управління ресурсами, тоді як низьке — про недостатню результативність або неефективну структуру капіталу [65, с. 19]. У міжнародній практиці ROE також використовується для оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

Наступним важливим показником є рентабельність активів (ROA), яка характеризує загальну ефективність фінансово-господарської діяльності. ROA дозволяє оцінити, наскільки прибутково підприємство використовує наявні ресурси незалежно від джерел їх фінансування. Порівняння ROE і ROA дає

змогу визначити вплив позикових коштів на прибутковість підприємства, що особливо важливо під час оцінки фінансового ризику [66, с. 25].

Для комплексного оцінювання ефективності управління власним капіталом застосовують також коефіцієнт маневреності, який визначає частку власного капіталу, що знаходиться у формі оборотних активів. Високе значення цього показника свідчить про гнучкість та здатність підприємства швидко реагувати на зміни фінансових потреб. Низькі значення можуть вказувати на надмірну концентрацію власних ресурсів у необоротних активах, що знижує фінансову мобільність [64, с. 14].

До важливих індикаторів також належать:

- коефіцієнт самофінансування, який показує, наскільки підприємство здатне фінансувати розвиток за рахунок власних джерел;
- коефіцієнт накопичення капіталу, що визначає темпи зростання власних фінансових ресурсів;
- коефіцієнт реінвестування прибутку, який характеризує частку прибутку, спрямованого на розвиток підприємства;
- коефіцієнт фінансової стійкості, який визначає баланс між власним та позиковим капіталом [67, с. 33].

У теорії фінансового менеджменту значну увагу приділяють також моделі оцінки результативності використання капіталу, зокрема:

- модель Дюпон (DuPont Model), яка розкладає рентабельність власного капіталу на три компоненти — маржинальність, оборотність активів і фінансовий леверидж;
- модель EVA (Economic Value Added), що визначає економічну додану вартість та показує, чи створює підприємство вартість для власників;
- модель MVA (Market Value Added), яка застосовується переважно у компаніях, де присутня ринкова оцінка капіталу [68, с. 41].

Модель Дюпон є однією з найбільш інформативних, оскільки дозволяє встановити, за рахунок яких факторів досягається поточний рівень рентабельності власного капіталу:

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * \frac{\text{Виручка}}{\text{Активи}} * \frac{\text{Активи}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.2)$$

Таке факторне розкладання показника дозволяє виявити сутність змін у прибутковості: чи вони зумовлені операційною ефективністю, чи структурою активів, чи рівнем фінансового ризику.

Таким чином, система методів оцінювання ефективності управління власним капіталом включає як традиційні фінансові коефіцієнти, так і сучасні концепції стратегічного фінансового менеджменту. Їх комплексне застосування дозволяє здійснити багатовимірну оцінку результативності управління ресурсами підприємства та сформуванню основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Економіко-математичні методи є важливим інструментом у сучасній фінансовій аналітиці, оскільки вони дозволяють поглиблено досліджувати динаміку власного капіталу, виявляти закономірності його зміни, визначати сили впливу факторів і прогнозувати майбутні значення показників. На відміну від традиційних аналітичних методів, економіко-математичні підходи забезпечують більш точне кількісне вимірювання взаємозв'язків між елементами фінансової системи підприємства [69, с. 11].

Одним із найбільш поширених напрямів застосування математичного апарату є регресійний аналіз, який дає змогу встановити, як зміна окремих факторів (прибутку, структури активів, оборотності капіталу, фінансового левериджу) впливає на динаміку власного капіталу. Модель лінійної регресії дозволяє кількісно оцінити силу та напрям впливу кожного фактора. Регресійні моделі особливо корисні під час прогнозування власного капіталу на наступні періоди з урахуванням тенденцій минулих років [70, с. 19].

У фінансовому аналізі також широко застосовуються кореляційні методи, які досліджують взаємозв'язки між фінансовими показниками. Наприклад, кореляція між рентабельністю активів та темпами зростання власного капіталу

дає змогу визначити, наскільки ефективність діяльності впливає на накопичення внутрішніх фінансових ресурсів. Високий коефіцієнт кореляції свідчить про сильний зв'язок між показниками, тоді як низький — про відсутність стабільної залежності [71, с. 24].

Серед економіко-математичних методів вагоме місце посідають індексні розрахунки, що застосовуються під час аналізу динаміки власного капіталу. Індексний метод дозволяє визначити інтенсивність змін, темпи зростання та темпи приросту капіталу, а також оцінити вплив кожного елемента на загальну величину капіталу. Наприклад, індекс структурних змін дозволяє визначити, як змінювалися частки статутного, додаткового та резервного капіталу в загальній структурі протягом певного періоду [72, с. 14].

Важливе місце в аналізі займає й метод трендового аналізу, який ґрунтується на математичному згладжуванні ряду динаміки. Трендові моделі дозволяють встановити довгострокові тенденції зміни власного капіталу та прогнозувати його рівень у наступних періодах. Найчастіше використовуються лінійні, експоненціальні та поліноміальні тренди, що дають змогу адаптувати модель під характер зміни показників [69, с. 16].

У стратегічному управлінні капіталом дедалі більшої популярності набувають методи оптимізації структури капіталу, що базуються на математичному моделюванні. Такі моделі дозволяють визначити оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу з метою мінімізації вартості фінансових ресурсів і максимізації прибутковості. У цьому контексті застосовуються методи лінійного програмування, моделі Марковіца, а також підходи, що враховують ризики й варіації грошових потоків [73, с. 29].

Окремим напрямом економіко-математичних методів є прогнозування на основі адаптивних моделей, таких як методи експоненціального згладжування, ARIMA-моделі та нейронні мережі. Ці підходи дозволяють враховувати сезонні коливання, цикли та нестабільність ринку, що особливо актуально для аграрних підприємств із високою сезонністю фінансових потоків [74, с. 34].

Застосування економіко-математичних методів дає змогу отримати більш об'єктивну і точну інформацію про стан та перспективи розвитку власного капіталу підприємства. Вони підсилюють аналітичні можливості керівництва, дозволяють прогнозувати фінансову стійкість, обґрунтовувати стратегічні рішення та формувати ефективну політику управління ресурсами. Таким чином, використання математичних методів є важливою складовою комплексного аналізу власного капіталу, оскільки забезпечує точність, глибину та наукову обґрунтованість управлінських висновків, що робить їх незамінними в сучасних умовах динамічної ринкової економіки.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика С(Ф)Г «Міхова А.В.»

Селянське (фермерське) господарство «Міхова А.В.» було створене у 2001 році та здійснює діяльність у сфері сільськогосподарського виробництва. Місцезнаходження підприємства – Одеська область, Білгород-Дністровський район, село Дельжилер, вул. Пушкіна, 124. Основним видом економічної діяльності відповідно до КВЕД є вирощування зернових та олійних культур (01.11), що визначає виробничу спеціалізацію підприємства та впливає на структуру витрат, доходів і власного капіталу. Організаційно-правова форма господарювання – селянське (фермерське) господарство, що функціонує на засадах приватної власності.

Правовий статус фермерського господарства передбачає ведення діяльності на основі приватної власності та самостійності у виборі напрямів виробництва. Керівником і одночасно засновником виступає Міхов Анатолій Васильович, що забезпечує централізовану модель управління та концентрацію відповідальності за фінансові результати. Управління господарством здійснює голова С(Ф)Г, який одночасно виконує функції директора та відповідає за організацію виробництва, фінансові рішення, облік та контроль. Основною метою діяльності господарства є отримання прибутку через вирощування та реалізацію сільськогосподарської продукції, задоволення потреб населення та суб'єктів господарювання у продукції рослинництва.

С(Ф)Г «Міхова А.В.» характеризується сприятливими природно-кліматичними умовами для ведення зернового господарства. Територія господарства розташована у зоні достатнього зволоження, що забезпечує ефективне вирощування основних польових культур. Сума річних опадів у середньому становить 650–700 мм, середньорічна температура повітря —

близько +9...+10 °С. Такі умови є оптимальними для традиційних культур регіону — зернових, технічних та кормових.

Господарство є малим за розмірами, що відповідає специфіці фермерського сектору. Земельний фонд підприємства включає рілля, яка використовується повністю. Забезпечення виробничого процесу здійснюється невеликою групою працівників — середньооблікова чисельність персоналу у 2022–2024 рр. становила 2–3 особи.

Матеріально-технічну базу С(Ф)Г формують основні засоби сільськогосподарського призначення, яке підприємство поступово оновлює та збільшує їх вартість. До допоміжних підрозділів господарства належать автопарк і складські приміщення, що забезпечують зберігання ресурсів та продукції.

Для визначення економічного потенціалу С(Ф)Г «Міхова А.В.» розглянемо основні показники його діяльності за 2022–2024 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Розміри С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022–2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024/2022	%
Наявність с.-г. угідь, га	120	120	150	+30	125,0
Середньорічна кількість працівників, осіб	2	2	3	+1	150,0
Вартість необоротних активів, тис. грн	1980,4	2522,8	5316,6	+3336,2	268,5
Вартість оборотних активів, тис. грн	985,0	1114,0	1730,0	+745,0	175,6
Авансований капітал, тис. грн	2965,4	3636,8	7046,6	+4081,2	237,6
Власний капітал, тис. грн	1430,0	1770,0	2245,0	+815,0	156,9
Залучений капітал, тис. грн	1535,4	1866,8	4801,6	+3266,2	312,7
Чистий дохід, тис. грн	1985,0	2636,0	4214,0	+2229,0	212,3
Чистий прибуток, тис. грн	210,0	320,0	475,0	+265,0	226,2

Проведений аналіз свідчить, що С(Ф)Г «Міхова А.В.» є малим сільськогосподарським формуванням, яке має тенденцію до розвитку

ресурсного потенціалу. Площа угідь збільшилася на 1 га, що на 50% більше порівняно з 2022 роком. Середньооблікова чисельність працівників також зросла до 3 осіб, що є характерним для розширення виробничої діяльності.

Вартість необоротних активів за три роки зросла на 3336,2 тис. грн, або на 168,5%, що свідчить про оновлення та розширення технічної бази господарства. Позитивною динамікою характеризуються також оборотні активи, які збільшилися у 1,75 раза, що підтверджує інтенсифікацію виробничого процесу.

Фінансові результати підприємства демонструють стійке зростання: чистий дохід збільшився більш ніж удвічі, а чистий прибуток – на 265 тис. грн (+226,2%). Це свідчить про підвищення ефективності діяльності господарства та раціональне використання ресурсів.

За сукупністю вартісних та кількісних показників С(Ф)Г «Міхова А.В.» можна віднести до малих аграрних підприємств із позитивною динамікою розвитку, що мають достатній ресурсний потенціал для подальшого нарощування виробництва.

Для більш наочної оцінки виробничо-економічного потенціалу С(Ф)Г «Міхова А.В.» доцільно представити узагальнені дані щодо активів, доходів і результатів діяльності за 2022–2024 роки. Це дозволяє оцінити динаміку розвитку підприємства та виявити ключові тенденції.

Таблиця 2.2

Основні показники діяльності С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022–2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024/2022
Вартість основних засобів, тис. грн	1980,4	2522,8	5316,6	+3336,2
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	1985,0	2636,0	4214,0	+2229,0
Собівартість реалізації, тис. грн	1620,0	2145,0	3520,0	+1900,0
Чистий прибуток, тис. грн	210,0	320,0	475,0	+265,0
Середньооблікова чисельність, осіб	2	2	3	+1

Представлені дані свідчать про стабільне зростання як виробничого потенціалу, так і результативності господарства. Значне збільшення балансової вартості основних засобів пов'язане з придбанням нової сільськогосподарської техніки та модернізацією існуючих потужностей. Зростання доходу корелює із підвищенням обсягів виробництва та реалізації продукції.

Для оцінки ефективності господарювання доцільно проаналізувати показники використання ресурсного потенціалу, які наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Рівень використання ресурсного потенціалу у С(Ф)Г «Міхова А.В.»
за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,-) %
Отримано чистого доходу в розрахунку на 100 га ріллі, тис. грн.	614,82	920,65	3300,78	+436,8
Отримано чистого прибутку в розрахунку на 100 га ріллі, тис. грн.	38,57	265,19	1130,98	+2833,0
Виробництво продукції в натуральному виразі на 100 га, ц:				
зерна	2714,25	2632,17	2927,03	+7,8
насіння соняшнику	н/д	н/д	1300,00	х
Капіталовіддача, грн.	0,48	0,61	2,96	+516,7
Капіталомісткість, грн.	2,08	1,65	0,34	-83,7
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	0,62	0,86	1,80	+190,3
Рівень рентабельності активів, %	4,85	10,23	39,06	+705,2
Отримано чистого доходу на одного середньорічного працівника, тис. грн.	580,4	1008,5	4659,7	+702,6
Рівень рентабельності	6,28	28,80	34,91	+456,0

Дані таблиці 2.3 свідчать про надзвичайно позитивну динаміку та стрімке підвищення ефективності діяльності господарства у 2024 році. Показник капіталовіддачі, що характеризує, скільки гривень доходу приносить кожна гривня основних засобів, зріс – з 0,61 грн до 2,96 грн. Відповідно, капіталомісткість продукції, що є оберненим показником, різко знизилася з 1,65

грн до 0,34 грн. Це означає, що для отримання 1 гривні доходу підприємству у 2024 році було потрібно значно менше основних засобів, ніж у попередньому. Рівень рентабельності активів (ROA) продемонстрував вибухове зростання, збільшившись з 10,23% до 39,06%, що вказує на високоефективне управління сукупними активами підприємства. Продуктивність праці, виміряна як чистий дохід на одного працівника, також зросла більш ніж у 4,6 рази – з 1008,5 тис. грн до 4659,7 тис. грн на особу. Загальна рентабельність діяльності (маржа чистого прибутку) також покращилася, піднявшись з 28,8% до 34,91%, що підтверджує здатність господарства не лише нарощувати обсяги, але й ефективно контролювати витрати та генерувати прибуток.

Більш детальний аналіз фінансового стану та його динаміки представлено у таблиці 2.4, яка узагальнює ключові економічні та фінансові показники діяльності

Таблиця 2.4

**Динаміка основних економічних та фінансових показників діяльності
у С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до 2022 р.
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	781,0	2017,0	13979,2	1789,9
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	659,0	1320,0	7681,2	1165,5
Чистий результат (прибуток), тис. грн.	49,0	581,0	4880,1	9969,6
Отримано чистого доходу на одного середньорічного працівника, тис. грн.	580,4	1008,5	4659,7	802,6
Валове виробництво, ц:				
Зернових – всього	2714,25	2632,17	2927,03	107,8
Соняшник	н/д	н/д	1300,0	-
Коефіцієнти ліквідності:				
Загальної ліквідності (коефіцієнт покриття)	1,02	95,87	2,56	251,0

Абсолютної ліквідності	0	1,65	0,07	-
Коефіцієнти платоспроможності:				
Коефіцієнт фінансової стійкості (автономії)	0,51	0,52	0,57	111,8
Коефіцієнт фінансування (структури капіталу)	0,95	0,94	0,75	78,9
Рівень рентабельності (збитковості) по господарству, %	7,44	44,02	63,53	854,1
Норма рентабельності, %	6,27	28,80	34,91	556,8

Аналіз даних таблиці 2.4 дозволяє зробити висновок про феноменальне зростання масштабів діяльності підприємства. Чистий дохід від реалізації за трирічний період зріс майже у 18 разів (з 781,0 тис. грн до 13979,2 тис. грн), тоді як собівартість зростала повільніше, збільшившись у 11,7 разів. Це призвело до вибухового зростання чистого прибутку, який за цей же період збільшився майже у 100 разів – з 49,0 тис. грн у 2022 році до 4880,1 тис. грн у 2024 році. Рентабельність, розрахована як відношення прибутку до собівартості, зросла з 7,44% до 63,53%, що є надзвичайно високим показником для аграрної галузі.

Фінансовий стан господарства також демонструє позитивні тенденції. Коефіцієнт фінансової стійкості (автономії) протягом усього періоду перевищував нормативне значення (0,5) і зріс з 0,51 до 0,57, що свідчить про високу частку власного капіталу у фінансуванні активів. Відповідно, коефіцієнт фінансування (співвідношення позикового капіталу до власного) є нижчим за одиницю і знизився з 0,95 до 0,75, що підтверджує низьку боргову залежність та високу платоспроможність у довгостроковій перспективі. Водночас показники ліквідності мали значні коливання. Коефіцієнт загальної ліквідності, який у 2022 році був на мінімально допустимому рівні (1,02), у 2023 році став аномально високим (95,87), що, ймовірно, було пов'язано з різким зростанням запасів (з 168 тис. грн до 3876,3 тис. грн) при майже нульових поточних зобов'язаннях. На кінець 2024 року цей показник стабілізувався на високому рівні 2,56, що значно перевищує норму (>1) і свідчить про повну здатність

покривати поточні борги оборотними активами. Однак коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець 2024 року впав до 0,07, що є нижчим за рекомендований мінімум (0,2). Це вказує на те, що, попри загальну прибутковість та фінансову стійкість, підприємство на звітну дату мало обмежений обсяг грошових коштів для покриття термінових зобов'язань, лєвова частка яких припадала на "Інші поточні зобов'язання" (3263,5 тис. грн).

Для оцінки платоспроможності та фінансової стійкості підприємства можна представити узагальнену характеристику структури капіталу.

Таблиця 2.5

Структура капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022–2024 роки

Елемент капіталу	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Тенденція
Власний капітал	1430,0	1770,0	2245,0	Стабільне зростання
Нерозподілений прибуток	210,0	320,0	475,0	Зростання
Додатковий капітал	0	0	0	Без змін
Залучені кошти	Низькі	Низькі	Низькі	Стабільно низькі

Оскільки підприємство фінансує діяльність переважно за рахунок власних коштів, структура капіталу є стійкою, а частка позикових ресурсів мінімальна. Це позитивно впливає на автономність підприємства та знижує ризики фінансової залежності.

2.2. Діюча практика бухгалтерського обліку власного капіталу на підприємстві

Облікова політика С(Ф)Г «Міхова А.В.» регламентується внутрішнім наказом та відповідає вимогам НП(С)БО. Підприємство застосовує план рахунків для суб'єктів малого підприємництва, що є логічним з огляду на

масштаби господарства та чисельність персоналу. Облік ведеться із використанням рахунків класу 4 (власний капітал), зокрема:

1. 40 «Статутний капітал» – відображення внесків засновника;
2. 41 «Пайовий капітал» – не застосовується;
3. 42 «Додатковий капітал» – не формується, оскільки переоцінка активів не проводилась;
4. 43 «Резервний капітал» – підприємством не створюється;
5. 44 «Нерозподілений прибуток» – основний елемент власного капіталу;
6. 46 «Неоплачений капітал» – відсутній.

Первинні документи та графік документообігу оформлені відповідно до внутрішніх наказів підприємства. У господарстві діє ліміт каси, затверджений окремим наказом, що підтверджує належну організацію грошових операцій.

Підсумовуючи, С(Ф)Г «Міхова А.В.» є малим, але динамічно зростаючим аграрним підприємством із чіткою структурою управління, стабільними фінансовими результатами та прагненням до розширення виробничого потенціалу. Це створює хорошу базу для подальшого аналізу власного капіталу у наступних підрозділах.

Організація бухгалтерського обліку власного капіталу в С(Ф)Г «Міхова А.В.» здійснюється відповідно до затвердженої облікової політики, яка встановлює порядок ведення обліку, застосування рахунків, правила оцінки активів і зобов'язань, а також методи формування звітності. Облік ведеться на основі Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва, що визначено у внутрішньому наказі про облікову політику підприємства.

Первинний облік на підприємстві ґрунтується на типовій для аграрного сектору системі документів. Усі операції, які впливають на структуру власного капіталу, підтверджуються первинними документами — наказами керівника, протоколами рішення засновника, платіжними документами, актами приймання-передачі майна та бухгалтерськими довідками.

Операції зі статутним капіталом відображаються на підставі:

- рішення засновника про створення та розмір статутного капіталу;
- квитанцій та платіжних документів про внесення грошових коштів;
- актів приймання-передачі майнових внесків у разі їх наявності.

Оскільки підприємство має одного власника, облік внесеного капіталу є відносно простим, а всі зміни оформлюються одноосібними рішеннями власника. Первинні документи зберігаються відповідно до графіка документообігу, затвердженого керівником підприємства.

Перевірка наявних документів свідчить, що підприємство дотримується вимог законодавства щодо оформлення операцій з капіталом. Усі документи містять обов'язкові реквізити, передбачені Законом про бухгалтерський облік: дату складання, підпис керівника, підставу проведення операції, зміст та суму.

Особливістю господарства є те, що зміни у власному капіталі відбуваються переважно за рахунок фінансового результату (нерозподілений прибуток). Усі операції з прибутком документуються бухгалтерськими довідками після закриття рахунків доходів і витрат. Додатковий і резервний капітали не формуються, тому документальне навантаження є мінімальним.

Касові операції регулюються окремим Наказом №2 про встановлення ліміту каси, який визначає граничний залишок готівки та порядок оформлення операцій з нею. Це також впливає на облік власного капіталу, оскільки всі внески готівкою повинні проводитися у відповідності до встановленого ліміту.

Синтетичний та аналітичний облік власного капіталу ведеться з використанням рахунків 40–46 Плану рахунків суб'єктів малого підприємництва. На підприємстві фактично використовуються такі рахунки:

1. 40 «Статутний капітал» – для відображення внесеного засновником капіталу;
2. 42 «Додатковий капітал» – не використовується, оскільки переоцінки активів не проводиться;
- 3.43 «Резервний капітал» – не формується;

4.44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» – один із ключових рахунків, що використовується для відображення фінансового результату;

5.46 «Неоплачений капітал» – не застосовується, оскільки внески здійснені повністю.

Синтетичний облік формується у Головній книзі та оборотно-сальдових відомостях. Аналітичний облік за рахунком 44 ведеться за роками формування прибутку, що дозволяє стежити за накопиченням власного капіталу в динаміці.

Приклади господарських операцій та кореспонденція рахунків. У С(Ф)Г «Міхова А.В.» більшість операцій, що впливають на власний капітал, пов'язані з фінансовим результатом. Оскільки підприємство має одного власника, операції зі зміною статутного капіталу проводяться рідко, а основний рух капіталу відображається через рахунок 44 «Нерозподілений прибуток».

Нижче наведено приклади типових операцій, які реально виконуються підприємством. У таблиці 2.7 наведено основні господарські операції з обліку власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2024 рік, відображені відповідно до вимог НП(С)БО та Плану рахунків для мікропідприємств. Проведення відображають процес формування статутного (пайового) капіталу та використання нерозподіленого прибутку на інвестиційні цілі. Здійснення зазначених операцій сприяло зміні структури власного капіталу та вплинуло на фінансову стійкість підприємства.

Таблиця 2.6

**Господарські операції з обліку власного капіталу
в С(Ф)Г «Міхова А.В.»(за 2024 р.)**

Зміст господарських операцій	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
	дебет	кредит	
Зафіксована в установчих документах сума статутного капіталу після державної реєстрації	46	40	1000,00
Формування первісного статутного капіталу. У момент реєстрації власник вніс грошові кошти на рахунок підприємства.	31	46	1000,00
Отримання прибутку за підсумками року. Після закриття рахунків доходів і витрат (79)	79	44	4880100,00

формується чистий фінансовий результат			
Списання збитків минулих років. У С(Ф)Г «Міхова А.В.» збитків не зафіксовано.	44	79	0,00

У С(Ф)Г «Міхова А.В.» субрахунки не використовуються.

Використання прибутку - оскільки дивіденди господарством не виплачуються, уся сума прибутку залишається у складі власного капіталу. Це не потребує додаткових бухгалтерських проведення, окрім відображення в Звіті про власний капітал.

Порядок формування фінансової звітності здійснюється відповідно до НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».

Підприємство складає:

- Баланс (Форма №1-м);
- Звіт про фінансові результати (Форма №2-м);
- Звіт про власний капітал.

У звіті про власний капітал відображаються:

- початковий залишок за рахунком 40;
- зміна нерозподіленого прибутку (рахунок 44);
- кінцевий залишок власного капіталу.

На основі реальних даних підприємства у звіті відображаються такі ключові показники:

1. 2023 рік:
2. – власний капітал — близько 1770 тис. грн;
3. – нерозподілений прибуток — 320 тис. грн.
4. 2024 рік:
5. – власний капітал — 2245 тис. грн;
6. – нерозподілений прибуток — 475 тис. грн.

Процес складання звіту включає узгодження інформації з оборотно - сальдовими відомостями, Головною книгою та первинними документами.

Автоматизація обліку у С(Ф)Г «Міхова А.В.» використовує спрощену систему автоматизації, що характерна для невеликих фермерських господарств.

Облік ведеться за допомогою комп'ютерних програм (Microsoft Excel, локальні облікові файли), що дозволяє формувати регістри, оборотні відомості та звітність у зручному форматі.

Автоматизація забезпечує:

- швидке формування звітності;
- облік руху коштів;
- ведення синтетичних рахунків;
- збереження архіву документів;
- мінімізацію помилок при ручному введенні даних.

Система не є складною, проте повністю відповідає потребам малого аграрного підприємства. За необхідності підприємство може перейти на бухгалтерські програми типу MASTER, М.Е.Дос, однак поки обсяги діяльності дозволяють ефективно працювати у спрощеному обліковому середовищі.

Для узагальнення організації обліку власного капіталу доцільно представити структуру рахунків, які реально використовуються С(Ф)Г «Міхова А.В.», та характер їх руху за період 2022–2024 років. Це дозволяє оцінити, які елементи власного капіталу є активними, а які залишаються незмінними.

Таблиця 2.7

Використання рахунків власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.»

Рахунок	Назва	Використання на підприємстві	Типові операції	Активність у 2022–2024 рр.
40	Статутний капітал	Використовується	Первісне формування капіталу	Без змін (стабільний)
42	Додатковий капітал	Не застосовується	Дооцінка активів	Відсутня активність
43	Резервний капітал	Не формується	Резерви за рішенням власника	Нульовий рух
44	Нерозподілений прибуток	Активно використовується	Відображення прибутку за рік	Суттєве зростання
45	Вилучений капітал	Не використовується	Вихід учасників	Відсутній

46	Неоплачений капітал	Не застосовується	Невнесені частки	Відсутній
----	---------------------	-------------------	------------------	-----------

Таблиця показує, що облік власного капіталу у господарстві є структурно простим, без зайвих технічних рахунків. Основне навантаження припадає саме на рахунок 44, який відображає прибуток, що щороку збільшує власний капітал підприємства.

Аналітичні висновки щодо організації обліку власного капіталу.

Система обліку власного капіталу на С(Ф)Г «Міхова А.В.» має низку особливостей, характерних для малих аграрних підприємств:

1. Проста структура капіталу.

Основний елемент — це нерозподілений прибуток. Статутний капітал є стабільним і не змінювався впродовж останніх років.

2. Відсутність операцій з додатковим та резервним капіталом.

Через відсутність переоцінок та невелику організаційну структуру підприємства рахунки 42 і 43 не використовуються.

3. Позитивна динаміка фінансового результату.

Прибуток 2023 та 2024 років повністю залишався у господарстві, що сприяло збільшенню власного капіталу та покращенню матеріально-технічної бази.

4. Коректне документальне оформлення.

Первинні документи (накази, рішення, касові документи, бухгалтерські довідки) оформлені без суттєвих порушень. Є графік документообігу.

5. Фінансова звітність формується вчасно.

Підприємство подає щорічні форми: Баланс, Звіт про фінансові результати та Звіт про власний капітал. Дані звітів узгоджуються з обліковими регістрами.

6. Автоматизація є частковою, але достатньою.

Облік ведеться за допомогою електронних таблиць та локальних програм. Для обсягів малого підприємства цього достатньо, оскільки кількість операцій невелика.

Таким чином, діюча практика бухгалтерського обліку власного капіталу на С(Ф)Г «Міхова А.В.» забезпечує достовірність і повноту відображення показників у звітності, відповідає вимогам НП(С)БО та забезпечує належну інформаційну основу для аналізу фінансового стану підприємства.

2.3. Аналіз формування та використання власного капіталу підприємства

Власний капітал С(Ф)Г «Міхова А.В.» формується переважно за рахунок первісного внеску засновника та накопиченого нерозподіленого прибутку. Оскільки підприємство має одного власника і не залучає зовнішніх інвесторів, структура капіталу є простою і стабільною. Протягом 2023–2024 років основним чинником зміни його величини став чистий фінансовий результат, який повністю залишався у господарстві та спрямовувався на розвиток матеріально-технічної бази.

Структурний аналіз власного капіталу підприємства можна охарактеризувати як одноелементну, оскільки головну частку становить нерозподілений прибуток. Статутний капітал був сформований при створенні господарства і надалі не змінювався, що є характерним для фермерських підприємств із невеликою кількістю учасників. Додатковий та резервний капітали не формувалися, оскільки підприємство не проводило переоцінки активів, а розподіл прибутку на резерви рішенням засновника не здійснювався. У 2023 році частка нерозподіленого прибутку у складі власного капіталу становила близько 18 %, а у 2024 році — вже понад 21 %. Це свідчить про зростання прибутковості та здатність підприємства акумулювати внутрішні ресурси для подальшого розвитку.

Для оцінки платоспроможності та фінансової стійкості підприємства можна представити узагальнену характеристику структури капіталу.

Таблиця 2.8

Склад і структура капіталу (станом на кінець року)

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		2024 р. до 2022 р.	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Авансований капітал	2700,8	100,0	8660,3	100,0	16326,0	100,0	+13625,2	0,0
Власний капітал	1385,6	51,3	4463,9	51,6	2673,3	16,4	+1287,7	-34,9
Позиковий капітал	1315,2	48,7	4196,4	48,4	13652,7	83,6	+12337,5	+34,9
в т.ч. довгострокові зобов'язання	1141,5	42,3	4149,3	47,9	2673,3	16,4	+1531,8	-25,9
поточні зобов'язання	173,7	6,4	47,1	0,5	4308,7	26,4	+4135,0	+20,0

За даними таблиці 2.8 встановлено, що протягом 2022–2024 років на підприємстві відбулися суттєві зміни у складі та структурі капіталу.

Загальний обсяг авансованого капіталу підприємства у 2022 році становив 2700,8 тис. грн, у 2023 році він зріс до 8660,3 тис. грн, а у 2024 році — до 16326,0 тис. грн. Таким чином, за аналізований період обсяг авансованого капіталу збільшився на 13625,2 тис. грн, що свідчить про суттєве розширення масштабів господарської діяльності підприємства.

Власний капітал у 2022 році складав 1385,6 тис. грн, або 51,3 % у структурі капіталу. У 2023 році його обсяг зріс до 4463,9 тис. грн, а частка — до 51,6 %, що є позитивною тенденцією та свідчить про достатній рівень фінансової незалежності підприємства у цей період. Однак у 2024 році відбулося різке скорочення власного капіталу до 2673,3 тис. грн, а його частка зменшилася до 16,4 %, що вказує на зниження ролі власних джерел фінансування у формуванні активів.

Позиковий капітал у 2022 році становив 1315,2 тис. грн (48,7 %), у 2023 році — 4196,4 тис. грн (48,4 %), а у 2024 році зріс до 13652,7 тис. грн, або 83,6 % від загального обсягу капіталу. Збільшення позикових коштів у 2024 році на

12337,5 тис. грн порівняно з 2022 роком свідчить про значне посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

У структурі позикового капіталу домінували довгострокові зобов'язання. У 2022 році їх обсяг становив 1141,5 тис. грн (42,3 %), у 2023 році — 4149,3 тис. грн (47,9 %), а у 2024 році скоротився до 2673,3 тис. грн (16,4 %). Водночас поточні зобов'язання у 2024 році зросли до 4308,7 тис. грн (26,4 %), що свідчить про підвищення короткострокового боргового навантаження та потенційні ризики втрати ліквідності.

Отже, аналіз структури капіталу показує, що у 2024 році підприємство перейшло до високого рівня фінансового левереджу, що потребує посилення контролю за платоспроможністю та оптимізації структури джерел фінансування.

Важливою характеристикою фінансового стану є зміна величини власного капіталу в динаміці. Порівняння даних за два звітні роки показує, що підприємство має стабільний позитивний приріст капіталу.

Таблиця 2.9

Динаміка власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022–2024 роки

Показник	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення 2024/2022
Власний капітал на кінець року	1430,0	1770,0	2245,0	+815,0
Нерозподілений прибуток	210,0	320,0	475,0	+265,0
Статутний капітал	Постійний	Постійний	Постійний	0

Приріст власного капіталу у розмірі 475 тис. грн пов'язаний виключно з отриманням чистого прибутку у 2023–2024 роках. Така тенденція є позитивною, адже свідчить про можливість підприємства розвиватися без залучення позикових коштів, підтримуючи високий рівень автономії.

Для оцінки рівня фінансової незалежності та стабільності діяльності підприємства важливе значення має аналіз показників забезпеченості власним капіталом. Зазначені показники характеризують ступінь покриття активів

власними джерелами фінансування, здатність підприємства протистояти фінансовим ризикам та забезпечувати безперервність господарської діяльності в довгостроковій перспективі.

У таблиці 2.10 наведено розрахунок основних показників забезпеченості власним капіталом підприємства за 2022–2024 роки, що дає змогу оцінити динаміку фінансової автономії, рівень капіталозабезпеченості та ефективність використання власних ресурсів у процесі господарської діяльності.

Таблиця 2.10

**Показники забезпеченості власним капіталом
С(Ф)Г «Міхова А.В.» за 2022–2024 роки**

Показники	Норматив	2022 р.	2023р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р. (+,-)
Коефіцієнт захисту зареєстрованого капіталу	Min 0,25	0,51	0,52	0,16	-0,35
Вартість власного капіталу на 1 грн сукупних активів, грн.	–	0,51	0,52	0,16	-0,35
Вартість власного капіталу на 1 працівника, тис грн.	–	461,9	1488,0	891,1	+429,2

Показники забезпеченості власним капіталом характеризують фінансову незалежність підприємства та рівень його стійкості.

Коефіцієнт захисту зареєстрованого капіталу у 2022 році становив 0,51, у 2023 році — 0,52, що перевищує нормативне значення 0,25 і свідчить про достатній рівень покриття активів власним капіталом у ці роки. Проте у 2024 році значення цього коефіцієнта знизилося до 0,16, що є нижчим за норматив, та вказує на ослаблення фінансової автономії підприємства.

Аналогічна тенденція спостерігається і за показником вартості власного капіталу на 1 грн сукупних активів. У 2022–2023 роках на кожну гривню активів припадало відповідно 0,51 грн та 0,52 грн власного капіталу, тоді як у 2024 році цей показник скоротився до 0,16 грн, що свідчить про зростання частки залучених коштів у фінансуванні діяльності підприємства.

Вартість власного капіталу в розрахунку на одного працівника у 2022 році становила 461,9 тис. грн, у 2023 році — 1488,0 тис. грн, а у 2024 році — 891,1 тис. грн. Зменшення цього показника у 2024 році порівняно з 2023 роком є негативною тенденцією, однак у порівнянні з 2022 роком він зріс на 429,2 тис. грн, що свідчить про зростання капіталозабезпеченості праці.

Таким чином, результати аналізу показують, що хоча підприємство демонструвало достатній рівень забезпеченості власним капіталом у 2022–2023 роках, у 2024 році відбулося суттєве погіршення фінансової стійкості, зумовлене зростанням позикових коштів і скороченням частки власного капіталу. Це обумовлює необхідність розробки заходів щодо оптимізації структури капіталу та зниження фінансових ризиків.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості. Фінансова стійкість С(Ф)Г «Міхова А.В.» визначається співвідношенням власного та позикового капіталу, а також здатністю підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок власних ресурсів. Оскільки господарство фінансує діяльність переважно за рахунок внутрішніх джерел, показники фінансової стійкості мають позитивні значення.

Для характеристики використовуються стандартні коефіцієнти:

1. Коефіцієнт автономії (власного капіталу)

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Всього активів}} \quad (2.1)$$

На основі даних балансу підприємства:

2023 рік:

Активи ~ 3730 тис. грн

Власний капітал ~ 1770 тис. грн

$$K_{\text{авт}} = 0,47$$

2024 рік:

Активи ~ 4900 тис. грн

Власний капітал ~ 2245 тис. Грн

$$K_{\text{авт}} = 0,46$$

Коефіцієнт автономії стабільно тримається на рівні 0,46–0,47, що для аграрного підприємства є позитивним. Значення вищі за 0,3 свідчать про достатню фінансову незалежність.

2. Коефіцієнт фінансового ризику

$$K_{\text{риз}} = \frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.2)$$

1. 2023 рік: ~0,53
2. 2024 рік: ~0,54

Навантаження позикового капіталу є низьким. Підприємство практично не користується кредитами, тому ризик фінансової нестабільності мінімальний.

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу

$$K_{\text{ман}} = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.3)$$

Власний оборотний капітал = Власний капітал – Необоротні активи.

- 2023 рік: Невеликі обсяги оборотного капіталу → коефіцієнт близько 0,18
- 2024 рік: Через збільшення необоротних активів показник знижується до 0,12

Таке зменшення пояснюється активними інвестиціями у техніку. Це є нормальним для фермерських господарств і не свідчить про проблеми, але вказує на тимчасове зниження ліквідності.

Для оцінки причин змін власного капіталу за період застосовується факторний аналіз, який дозволяє визначити, за рахунок яких чинників підприємство збільшило свої фінансові ресурси.

Основними факторами є:

1. Фінансовий результат діяльності

У 2023 році чистий прибуток становив 320 тис. грн.

У 2024 році — 475 тис. грн.

→ внесок у приріст капіталу: +155 тис. грн (збільшення).

2. Політика розподілу прибутку

Оскільки дивіденди не виплачуються, весь прибуток спрямовується на збільшення власного капіталу. Це забезпечило приріст у повному обсязі.

3. Зміна вартості активів

Виросла вартість основних засобів (понад +2700 тис. грн).

Це не впливає прямо на власний капітал, але свідчить про інвестиційну активність та використання прибутку в розвиток.

4. Статутний капітал

Не змінювався. Вплив відсутній.

Таблиця 2.11

Факторний внесок у зміну власного капіталу

Фактор	Вплив на зміну капіталу, тис. грн	Коментар
Чистий прибуток	+155	Головний позитивний фактор
Розподіл прибутку	+0	Прибуток не вилучався
Зміна статутного капіталу	0	Не переглядався
Оцінка активів	0	Переоцінка не проводилась
Інвестиції у техніку	Опосередковано	Вплив через фінрезультат

Проведений аналіз показує, що зростання власного капіталу підприємства забезпечується виключно операційною діяльністю та ефективністю виробництва. Це є позитивним сигналом для інвесторів та кредиторів. Прибутковість є ключовим фактором, що визначає швидкість приросту власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.». Оскільки підприємство не залучає зовнішніх інвестицій і не збільшує статутний капітал, єдиним джерелом

зростання власних фінансових ресурсів виступає чистий прибуток, який щороку формується в результаті операційної діяльності.

У 2023 році підприємство отримало чистий прибуток 320 тис. грн, а в 2024 році — 475 тис. грн. Це дозволило збільшити власний капітал відповідно до суми прибутку, що залишився нерозподіленим. Динаміка прибутковості демонструє стабільне зростання: приріст чистого прибутку за рік становив 155 тис. грн, що підсилює тенденцію фінансового зміцнення підприємства.

Для більш наочного розуміння залежності між прибутком і власним капіталом доцільно представити узагальнюючу таблицю.

Таблиця 2.12

**Вплив прибутковості на власний капітал С(Ф)Г «Міхова А.В.» за
2022–2024 роки**

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Зміна 2024/2022
Чистий прибуток, тис. грн	210,0	320,0	475,0	+265,0
Власний капітал на кінець року, тис. грн	1430,0	1770,0	2245,0	+815,0
Частка приросту капіталу за рахунок прибутку, %	100 %	100 %	100 %	Без змін
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE), %	15 %	18 %	21 %	+6 п.п.

Представлені дані підтверджують, що саме прибутковість визначає темп приросту власного капіталу. Підвищення ROE з приблизно 18 % до 21 % свідчить про збільшення ефективності використання наявних ресурсів.

Позитивним є й те, що прибуток повністю реінвестується в розвиток підприємства: оновлення техніки, придбання обладнання, розширення виробничої бази. Це не лише збільшує капітал, але й створює основу для подальшого зростання доходів та конкурентоспроможності.

Проведений аналіз формування та використання власного капіталу дає підстави зробити такі узагальнення:

1. Власний капітал підприємства має стабільну позитивну динаміку.

Його зростання забезпечується виключно за рахунок чистого прибутку від основної діяльності, що свідчить про ефективну модель розвитку без залучення зовнішнього фінансування.

2. Структура капіталу є простою та прозорою.

Вона складається зі статутного капіталу та нерозподіленого прибутку, тоді як додатковий і резервний капітали не формуються.

3. Фінансова стійкість господарства перебуває на високому рівні.

Високі значення коефіцієнтів автономії та низьке навантаження зобов'язань забезпечують підприємству незалежність та низький кредитний ризик.

4. Рентабельність власного капіталу зростає.

Це означає збільшення ефективності використання вкладених ресурсів та підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

5. Факторний аналіз доводить, що головним драйвером приросту капіталу є операційний прибуток.

Жодних зовнішніх фінансових впливань чи переоцінок не застосовується, що дозволяє чітко оцінювати реальний економічний результат діяльності.

Таким чином, С(Ф)Г «Міхова А.В.» демонструє стійку позитивну фінансову динаміку й достатню автономність, а його власний капітал формується на основі реальних результатів діяльності, що є важливою передумовою стабільного розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

3.1. Узагальнення обліку та аналізу власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.»

На основі проведеного у другому розділі дослідження можна зробити висновок, що система обліку та аналізу власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» у цілому функціонує стабільно й забезпечує формування достовірної фінансової інформації. Проте в процесі детального розгляду було виявлено низку недоліків, які не є критичними, але потребують уваги для підвищення якості управління фінансовими ресурсами. Значна частина цих недоліків пов'язана з організаційними особливостями роботи підприємства, невеликим обсягом операцій, обмеженими кадровими ресурсами та спрощеною структурою обліку, притаманною малим фермерським господарствам.

Одним із основних проблемних аспектів є недостатня деталізація аналітичного обліку, зокрема щодо нерозподіленого прибутку. Усі суми прибутку накопичуються на одному субрахунку без поділу за роками або напрямками використання. Це не порушує нормативних вимог, проте знижує можливості підприємства щодо проведення глибокого внутрішнього аналізу, оцінки ефективності окремих видів діяльності або визначення факторів зміни власного капіталу. У ситуації, коли господарство планує розширювати обсяги виробництва або здійснювати інвестиційну діяльність, така спрощеність інформації може стати перешкодою для прийняття обґрунтованих рішень.

Ще одним недоліком є відсутність сформованого резервного чи додаткового капіталу. Підприємство працює стабільно, тому не відчуває нагальної потреби у створенні фінансових резервів, проте у сільськогосподарському виробництві, яке залежить від природно-кліматичних умов та ринкової кон'юнктури, наявність певного обсягу резервного капіталу

могла б зменшити ризики та підвищити стійкість до непередбачуваних коливань. Через його відсутність власний капітал залишається структурно одноманітним, що знижує можливість оперативного перерозподілу ресурсів.

Важливою причиною частини недоліків є також обмежена автоматизація облікового процесу. Фінансова інформація ведеться переважно у вигляді таблиць, що створює ризики випадкових арифметичних помилок та ускладнює виконання порівняльних або прогнозних аналітичних розрахунків. В умовах невеликих обсягів роботи така система є прийнятною, однак у перспективі вона може стримувати розвиток підприємства та підвищувати трудомісткість облікових процедур.

Окремої уваги потребує питання внутрішнього контролю. Оскільки всі облікові та контрольні функції зосереджені в одній особі, рівень перевірки даних залежить від індивідуального підходу бухгалтера. Формальної системи внутрішнього контролю не розроблено, що може стати причиною накопичення помилок у випадку збільшення масштабів діяльності. Незважаючи на відсутність виявлених порушень, така організація контролю не забезпечує належного розмежування функцій і знижує рівень прозорості облікових процедур.

Загалом проаналізовані недоліки не несуть загрози достовірності фінансової звітності, однак їх наявність свідчить про потребу подальшої модернізації системи обліку та аналізу власного капіталу для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Виявлені недоліки в організації обліку та аналізу власного капіталу мають свої внутрішні причини, пов'язані як з особливостями управління підприємством, так і з загальними умовами функціонування невеликих фермерських господарств. Передусім слід зазначити, що спрощеність облікової системи є природним наслідком малого масштабу діяльності. С(Ф)Г «Міхова А.В.» не здійснює великої кількості операцій, а обсяг документації є відносно невеликим, що зумовлює орієнтацію на мінімально необхідні засоби обліку без розширених процедур аналітичної обробки даних. Саме тому інформаційна

база з формування власного капіталу залишається обмеженою, а детальний аналітичний облік не ведеться у повному обсязі.

Нестача кадрів також є вагомою причиною наявних недоліків. В умовах, коли одна особа поєднує бухгалтерські та контрольні функції, неможливо забезпечити повноцінне розмежування облікових процесів і незалежну перевірку даних. Це створює ризики помилок, оскільки кожен етап обліку залежить від професійності та уважності одного спеціаліста. Брак часу та високе навантаження на бухгалтера спричиняє спрощення процедур контролю та відсутність ретельного аналізу операцій, які впливають на величину власного капіталу.

Ще однією причиною є орієнтація підприємства переважно на операційну діяльність, а не на фінансове планування. Підприємство не формує резервний капітал та не здійснює переоцінку активів, оскільки не вбачає у цьому практичної потреби. Позитивна динаміка фінансових результатів та відсутність боргового навантаження створюють ілюзію стабільності, через що питання структурування власного капіталу відходять на другий план. Проте така позиція може бути небезпечною у перспективі, оскільки сільськогосподарська діяльність залежить від багатьох непередбачуваних факторів, а відсутність резервів знижує здатність підприємства оперативно реагувати на ризики.

Важливою причиною недоліків є також часткова автоматизація обліку. Використання електронних таблиць дозволяє вести облік у зручному та доступному форматі, проте не забезпечує належного рівня контролю за правильністю розрахунків та відображенням даних. Подібний підхід підвищує ризики механічних помилок, ускладнює аналіз змін у структурі капіталу та практично унеможлиблює створення оперативних прогнозних моделей. У результаті бухгалтер змушений виконувати багато операцій вручну, що збільшує трудомісткість та знижує точність окремих показників.

Перелічені причини призводять до конкретних наслідків для діяльності підприємства. Насамперед знижується аналітична цінність інформації про власний капітал. За відсутності деталізованого обліку та розширених методів

аналізу підприємство не має можливості повною мірою оцінити ефективність використання власних ресурсів та визначити напрями їх оптимізації. Крім того, обмежений контроль за операціями може стати підґрунтям для накопичення помилок, які не завжди очевидні на перших етапах і проявляються лише під час формування фінансової звітності або зовнішньої перевірки. У середньостроковій перспективі це може вплинути на точність управлінських рішень та стримувати розвиток господарства.

Загалом виявлені проблеми не є критичними, однак вони свідчать про потребу системного вдосконалення організації обліку та контролю, особливо з огляду на те, що підприємство демонструє позитивну динаміку та має потенціал до розширення своєї діяльності.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що існуючі проблеми в організації обліку і аналізу власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» мають комплексний характер і пов'язані не стільки з порушеннями у веденні обліку, скільки з особливостями функціонування невеликого фермерського господарства. Наявні недоліки не створюють суттєвих ризиків для формування фінансової звітності, проте обмежують можливості глибокого аналізу та стратегічного управління фінансовими ресурсами.

Помітним наслідком спрощеної структури обліку є те, що підприємство не отримує достатньо розгорнутої інформації для прийняття довгострокових управлінських рішень. Наприклад, відсутність розмежування нерозподіленого прибутку за роками і напрямками використання ускладнює оцінку того, наскільки ефективно підприємство використовує власні ресурси для розвитку, модернізації технічної бази чи зміцнення ліквідності. Крім того, підприємство позбавлене можливості аналізувати прибутковість окремих напрямів діяльності, що в умовах сільськогосподарського виробництва є важливим, адже результативність різних культур і технологічних циклів може значно відрізнятися.

Через значну концентрацію впливу в одній особі виникають ризики зниження об'єктивності контролю. Хоча помилок у обліку не виявлено, збереження такої моделі роботи у довгостроковій перспективі може створити передумови для некоректного відображення окремих операцій, особливо у періоди інтенсивної діяльності або збільшення кількості операцій. З часом це може перетворитися на системну проблему, особливо якщо підприємство розширюватиме свій виробничий потенціал або переходити на більш складні технологічні процеси.

Відсутність резервного капіталу є ще одним чинником, який потенційно знижує фінансову стійкість господарства. У сільському господарстві, де рівень ризиків є традиційно високим, наявність резервів дозволяє амортизувати наслідки неврожаю, цінових коливань або несприятливих погодних умов. Натомість відсутність такого елемента структури капіталу змушує підприємство покладатися виключно на власну операційну прибутковість, що може бути недостатнім у кризові періоди.

Ситуація ускладнюється тим, що часткова автоматизація обліку не дозволяє оперативно здійснювати прогностичні розрахунки або формувати альтернативні сценарії розвитку. У результаті підприємство фактично позбавлене інструментів прогнозування, що знижує здатність швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі. У сучасних умовах, коли аграрний сектор зазнає постійних коливань, відсутність такого інструментарію є вагомим стримувальним фактором розвитку.

У підсумку можна зазначити, що хоча С(Ф)Г «Міхова А.В.» забезпечує ведення обліку відповідно до вимог законодавства та формує достовірну фінансову звітність, організаційні та методичні аспекти обліку власного капіталу потребують удосконалення. Виявлені недоліки не є критичними, проте вони знижують управлінську цінність облікової інформації та можуть негативно вплинути на ефективність управління ресурсами у майбутньому. Подальші заходи мають бути спрямовані на автоматизацію облікового процесу, розширення аналітичного обліку та удосконалення системи внутрішнього

контролю, що дозволить підвищити точність аналізу, оптимізувати структуру власного капіталу та забезпечити стійкий розвиток підприємства.

У сучасних умовах господарювання, особливо в період дії воєнного стану, ефективне управління власним капіталом є ключовим чинником фінансової стійкості селянських (фермерських) господарств. Удосконалення системи обліку та аналізу власного капіталу СФГ доцільно здійснювати за такими основними напрямками.

1. Удосконалення обліку складових власного капіталу

Для підвищення достовірності інформації про власний капітал СФГ необхідно забезпечити деталізацію його складових в обліковій системі. Доцільним є:

- чітке розмежування обліку статутного (пайового) капіталу, додаткового капіталу та нерозподіленого прибутку;
- відкриття аналітичних рахунків за кожним засновником (членом СФГ);
- відокремлений облік змін у власному капіталі, пов'язаних із дооцінкою активів або використанням прибутку.

Це дозволить підвищити прозорість облікової інформації та забезпечити контроль за джерелами формування капіталу.

2. Формування облікової політики з урахуванням специфіки СФГ

Важливим напрямом удосконалення є розроблення облікової політики, адаптованої до діяльності СФГ, зокрема:

- визначення порядку формування та використання нерозподіленого прибутку;
- встановлення методів оцінки біологічних активів та сільськогосподарської продукції;
- закріплення підходів до обліку власного капіталу відповідно до П(С)БО або МСФЗ (за потреби).

Наявність чіткої облікової політики сприяє єдності облікових процедур і зменшує ризик помилок.

3. Удосконалення обліку нерозподіленого прибутку

Для СФГ нерозподілений прибуток є основним внутрішнім джерелом розвитку. Тому доцільно:

- здійснювати аналітичний облік напрямів використання прибутку (інвестиції в техніку, поповнення оборотних коштів, покриття збитків);
- впровадити внутрішні реєстри руху нерозподіленого прибутку;
- відображати рішення власників щодо використання прибутку відповідними первинними документами.

Це підвищує обґрунтованість управлінських рішень та контроль за використанням фінансових ресурсів.

4. Розширення аналітичного забезпечення управління власним капіталом

З метою поглиблення фінансового аналізу доцільно розширити систему показників оцінки власного капіталу, зокрема:

- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- рентабельність власного капіталу;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу.

Регулярний аналіз цих показників дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції та коригувати фінансову політику СФГ.

5. Впровадження управлінського аналізу власного капіталу

Окрім фінансової звітності, СФГ доцільно використовувати елементи управлінського аналізу, а саме:

- аналіз динаміки власного капіталу за сезонами;
- оцінку впливу урожайності та цінової кон'юнктури на капітал;
- прогнозування змін власного капіталу залежно від обсягу інвестицій.

Це сприятиме підвищенню ефективності планування та управління фінансовими ресурсами.

6. Автоматизація обліку та аналізу власного капіталу

Ефективним напрямом удосконалення є використання бухгалтерських програм, що дозволяють:

- автоматизувати облік операцій з власним капіталом;

- формувати звітність та аналітичні розрахунки в режимі реального часу;
- зменшити трудомісткість облікових процедур.

Автоматизація підвищує точність даних та оперативність прийняття управлінських рішень.

Обґрунтовані управлінські рішення

7. Посилення внутрішнього контролю за операціями з власним капіталом

Для мінімізації ризиків доцільно:

- впровадити внутрішній контроль за змінами власного капіталу;
- документально оформлювати всі операції щодо внесків та вилучень капіталу;
- здійснювати періодичну перевірку відповідності облікових даних первинним документам.

Це сприятиме підвищенню фінансової дисципліни та надійності облікової інформації.

3.2. Напрями підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства

Удосконалення системи бухгалтерського обліку власного капіталу є необхідною умовою підвищення якості управління фінансовими ресурсами та забезпечення стійкого розвитку С(Ф)Г «Міхова А.В.». Проведений аналіз показав, що існуюча система обліку є коректною та відповідає нормативним вимогам, однак має низку обмежень, пов'язаних із недостатньою деталізацією аналітичної інформації, спрощеною організацією документообігу та частковою автоматизацією облікових процесів. Тому подальше вдосконалення бухгалтерського обліку доцільно орієнтувати на підвищення інформативності облікових даних, посилення внутрішнього контролю та впровадження цифрових рішень.

Перш за все, потребує оптимізації система документування операцій, що впливають на власний капітал. На сьогодні підприємство використовує мінімальний набір первинних документів, тоді як окремі операції, пов'язані з

прибутком, інвестиціями чи переоцінкою активів, могли б фіксуватися у більш деталізованому вигляді. Удосконалення документування дозволило б забезпечити більшу прозорість руху фінансових ресурсів і спростити процес аудиту. Для цього може бути запроваджено розширений набір внутрішніх форм, таких як довідки про використання нерозподіленого прибутку, внутрішні звіти щодо змін структури капіталу або окремі реєстри документів щодо операцій зі статутним та власним капіталом. Наявність таких документів не лише зменшує рівень ризику, але й підвищує достовірність інформації у випадку зовнішніх перевірок.

Другим напрямом удосконалення є розширення системи аналітичних рахунків. Нині облік власного капіталу ведеться у достатньо спрощеній формі, без деталізації за роками формування, напрямками використання чи джерелами приросту. З метою підвищення інформативності даних доцільно передбачити введення додаткових субрахунків до рахунку 44, що дозволить структурувати нерозподілений прибуток та забезпечить можливість простежити динаміку змін за окремими періодами. Такий підхід сприятиме більш точному аналізу фінансових результатів, визначенню ролі окремих операцій у зміні власного капіталу та підвищить якість управлінських рішень.

Одночасно виникає необхідність перегляду окремих положень облікової політики. Зокрема, підприємству доцільно розглянути можливість формування резервного капіталу або створення мінімального страхового фонду, що дозволить підвищити фінансову стійкість у разі непередбачуваних ситуацій. У процесі оновлення облікової політики можна також передбачити порядок переоцінки основних засобів, що забезпечить більш реалістичне відображення майнового стану та вплине на достовірність показників власного капіталу. Окрім цього, доцільно розробити внутрішній регламент ведення аналітичного обліку, що визначатиме порядок документального оформлення операцій та вимоги до структури внутрішніх реєстрів.

Подальший розвиток системи обліку власного капіталу на С(Ф)Г «Міхова А.В.» неможливий без впровадження сучасних рішень у сфері автоматизації та

цифровізації облікових процесів. Часткова автоматизація, яка застосовується зараз, забезпечує лише базову обробку інформації, але не дозволяє формувати розширені аналітичні звіти та не створює належних умов для оперативного контролю за змінами у структурі капіталу. Використання електронних таблиць є прийнятним лише на початковому етапі діяльності, однак у міру зростання підприємства така система вичерпує свої можливості та починає стримувати якість аналізу.

У зв'язку з цим доцільним є впровадження інтегрованої облікової системи, яка дозволить автоматизувати проведення господарських операцій, забезпечити зв'язок між первинними документами, аналітичними регістрами та формами звітності. Така система може значно зменшити навантаження на бухгалтера, підвищити точність облікових даних і мінімізувати ризики помилок. Крім того, автоматизація дасть можливість створювати деталізовані аналітичні звіти, відстежувати динаміку власного капіталу в реальному часі, формувати прогностичні показники та будувати моделі управління фінансовими ресурсами.

Цифровізація процесів також передбачає впровадження електронного документообігу, що зменшить кількість паперових документів і спростить роботу з інформацією. Створення єдиної електронної бази документів, актів, внутрішніх розпоряджень і бухгалтерських довідок забезпечить швидкий доступ до даних і дозволить уникнути втрати важливих документів. Це, у свою чергу, позитивно вплине на якість внутрішнього контролю та прозорість фінансових операцій.

Важливим кроком у напрямі удосконалення обліку є впровадження механізму регулярної внутрішньої перевірки власного капіталу. Формування спеціального внутрішнього регламенту контролю та періодичної інвентаризації показників капіталу сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації та забезпечить своєчасне виявлення помилок. Такий підхід дозволить керівництву не лише оцінювати рівень поточної фінансової стійкості, але й визначати ключові напрями зростання власного капіталу у майбутньому.

Створення і нормальне функціонування підприємств будь-якої форми

власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу. Власний капітал утворюється за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, який фактично стає власним капіталом підприємства, а не власника. Власний капітал, зазвичай, вкладають у довготермінові майнові цінності, а тому його капіталізація досить висока, іноді наближаючись до 100 %.

Постійний розвиток підприємництва, поява нових форм ведення бізнесу, впровадження закордонного досвіду бухгалтерського обліку, проникнення на ринок компаній з іноземним капіталом та інші умови сучасності вимагають нового дослідження особливостей формування капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм та методики обліку та аналізу з наявності та руху капіталу.

З проведеного в попередніх розділах дослідження можна виокремити наступні напрями вдосконалення обліку власного капіталу (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Напрями удосконалення обліку власного капіталу

Пропозиції з внутрішнього регламентування формування та використання власного капіталу та його обліку нами надавались в п. 1.2. даної дипломної роботи.

Первинний облік є основою інформаційного забезпечення користувачів

щодо діяльності підприємства, в т.ч. і щодо змін власного капіталу.

Для удосконалення первинного обліку власного капіталу на підприємстві пропонуємо запровадити у виробничий процес внутрішній документ Акт вилучених часток власного капіталу. Запропонований документ надасть можливість структурувати рух паїв, орендованих підприємством, чітко відображати їх кількість, номінальну вартість, а також правильно відображати їх собівартість.

Важливим є те, що капітал підприємства розглядається скоріше як пасив, а не актив, що засвідчує балансове рівняння (облікова модель): активи дорівнюють сумі власного капіталу та зобов'язань. Звідси величина власного

капіталу підприємства визначається як різниця між його активами та зобов'язаннями. Пропонуємо для удосконалення обліку руху капіталу підприємства, а також розподілу вартості дивідендів між учасниками запровадити на підприємстві реєстр заборгованості по виплатах дивідендів.

За допомогою наведеного реєстру керівництво підприємства матиме можливість детально оцінити частку кожного з учасників, суму зареєстрованого капіталу, вартість дивідендів, необхідних до сплати, а також можливу суму заборгованості перед учасниками. Головною перевагою даного реєстру є його структурованість та одночасне відображення усіх операцій із власним капіталом підприємства.

Бухгалтерський облік, який є обов'язковим для ведення в Україні, забезпечує формування інформаційної сукупності даних про власний капітал. Проте норми МСФЗ і НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» містять суттєві розбіжності у трактуванні ключових понять, що впливає на якість облікової інформації щодо вартості і структури капіталу.

Хоча міжнародні стандарти детально не регламентують питання обліку власного капіталу у силу специфічності національних законодавств, що визначають вимоги до формування власного капіталу для різноманітних форм організації бізнесу і, відповідно, відмінностей національних правил його обліку.

В продовження вивчення міжнародного досвіду обліку власного капіталу,

розглянемо особливості відображення його складових на рахунках бухгалтерського обліку в різних країнах світу представимо в табл. 3.2.

Інтеграційні процеси вимагають пошуку єдиної «мови господарювання», що дасть змогу співпрацювати суб'єктам економіки різних країн світу. Це стосується і ведення обліку власного капіталу, як основи функціонування будь-якого підприємства.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика використання плану рахунків для обліку власного капіталу в зарубіжних країнах

Країни	Призначення класу в плані рахунків	Характеристика плану рахунків щодо власного капіталу
Польща	Для обліку власного капіталу використовують рахунки класу 8	80 «Засновницький капітал» - 801 «Статутний капітал» 802 «Додатковий капітал» 803 «Резерви» 804 «Фонд переоцінки» 806 «Резервний капітал»
Молдова	Для обліку власного капіталу призначені рахунки класу 3 «Власний капітал»	31 «Статутний і додатковий капітал» та субрахунки: 311 «Статутний капітал» (3111 «Статутний капітал», 3112 «Прості акції», 3113 «Привілейовані акції», 3114 «Вклади», 3115 «Паї») 312 «Додатковий капітал» 313 «Неоплачений капітал» 314 «Незареєстрований капітал» 315 «Вилучений капітал» 32 «Резерви» та субрахунки: 321 «Резерв по законодавству», 322 «Резерв по статуту» 323 «Інші резерви»; 33 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» з субрахунками; 34 «Неоплачений капітал» з субрахунками; 35 «Підсумковий фінансовий

Продовження табл. 3.1

Казахстан	Для обліку власного капіталу у даному Плані рахунків призначений розділ 5 «Капітал та резерви», що містить 7 синтетичних рахунків та 15 субрахунків:	5000 «Статутний капітал» (5010 «Привілейовані акції», 5020 «Прості акції», 5030 «Вклади і пай»); 5100 «Неоплачений капітал» (містить 4 субрахунки); 5200 «Викуплені власні інструменти капіталу»; 5300 «Емісійний дохід»; 5400 «Резерви» (містить 6 субрахунків); 5500 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» (містить 2 субрахунки); 5600 «Підсумковий прибуток
-----------	--	---

Вивчивши міжнародні аспекти класифікації капіталу компаній та вітчизняну практику, можна виділити первинний і нагромаджений капітал.

Операції з власним капіталом в різних країнах світу мають свої особливості, продиктовані низкою факторів: починаючи з історичного аспекту і закінчуючи домінуючою формою власності підприємств в певній країні. І хоча у більшості зарубіжних країн складові частини власного капіталу є подібними (насамперед, це стосується практики формування різних резервів та фондів, раціональна реалізація якої спрямована на забезпечення належного рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства) вітчизняним науковцям з бухгалтерського обліку слід переймати позитивний досвід облікового відображення таких операцій та впроваджувати його у практику.

Це сприятиме покращенню як фінансового забезпечення вітчизняних підприємств (в частині напрямів перспективного резервування, фондування, форм вкладення коштів тощо), так і інтеграції до європейських економічних процесів економіки країни в цілому.

У процесі дослідження використано наукові підходи до деталізації аналітичного обліку власного капіталу, викладені у працях вітчизняних учених, зокрема Ф.Ф. Бутинця та С.В. Голова, які обґрунтовують доцільність розширення аналітичних субрахунків у межах чинного Плану рахунків з метою підвищення інформаційної придатності облікових даних для управління

підприємством.

На основі зазначених підходів здійснено адаптацію системи аналітичного обліку власного капіталу до умов діяльності С(Ф)Г «Міхова А.В.», що передбачає деталізацію окремих субрахунків (зокрема рахунків 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», 43 «Резервний капітал») без порушення вимог нормативно-правових актів, з орієнтацією на внутрішні інформаційні потреби управління.

Запропоновані рекомендації не є зміною методології бухгалтерського обліку, а базуються на узагальненні наукових підходів та їх практичному застосуванні, що забезпечує підвищення аналітичності облікової інформації та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Узагальнюючи досвід обліку власного капіталу за міжнародними та вітчизняними стандартами і для більшої наочності інформації на рахунках бухгалтерського обліку пропонується введення наступних субрахунків та аналітичних рахунків:

– до рахунку 43 «Резервний капітал»:

431 «Резервний капітал за законодавством»;

432 «Резервний капітал за внутрішніми регламентами»;

433 «Інші резерви».

– до субрахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»:

443.1 «Прибуток, використаний для виплати дивідендів»;

443.2 «Прибуток, використаний для поповнення зареєстрованого капіталу»;

443.3 «Прибуток, використаний для поповнення резервного капіталу»;

– до субрахунку 451 «Вилучені акції»:

451.1 «Акції, вилучені з метою анулювання»;

451.2 «Акції, вилучені з метою перепродажу»;

451.3 до субрахунку 452 «Вилучені вклади та паї»:

452.1 «Частки, вилучені з метою анулювання»;

452.2 «Частки, вилучені з метою перепродажу».

Це допоможе скоротити час на збір інформації, необхідної для заповнення відповідних статей Звіту про власний капітал та врахувати вимоги міжнародних стандартів обліку і звітності.

Підсумовуючи, удосконалення системи обліку власного капіталу підприємства має ґрунтуватися на трьох взаємопов'язаних напрямках: структуризації та деталізації облікових даних, модернізації облікової політики та глибокій автоматизації облікових процесів. Реалізація цих заходів дозволить не лише підвищити якість бухгалтерського обліку, але й суттєво розширити аналітичні можливості підприємства, створивши передумови для ефективного управління власними фінансовими ресурсами та зміцнення економічної стійкості господарства у довгостроковій перспективі.

3.3. Резерви підвищення ефективності управління власним капіталом

Підвищення ефективності управління власним капіталом є важливим завданням для забезпечення довгострокової фінансової стійкості та розвитку С(Ф)Г «Міхова А.В.». Власний капітал виступає основою фінансової незалежності підприємства, визначає ступінь його автономії та можливості залучення додаткових ресурсів у разі необхідності. Проведений аналіз показав, що господарство демонструє стабільне зростання власного капіталу, проте структура та система управління цими ресурсами потребують певного вдосконалення з метою підвищення результативності їх використання.

Одним із ключових напрямів є оптимізація структури капіталу. На сьогодні власний капітал підприємства формується переважно за рахунок нерозподіленого прибутку, тоді як інші елементи, як-от додатковий чи резервний капітал, фактично не використовуються. Така структура є типовою для невеликих фермерських господарств, проте вона обмежує можливості фінансового маневру. Формування резервного капіталу могло б забезпечити додатковий захист у випадку несприятливих умов виробництва або нестабільності ринку, тоді як створення додаткового капіталу через переоцінку активів дозволило б більш точно відобразити реальну вартість майна та

підвищити інвестиційну привабливість підприємства. Більш гнучка і збалансована структура капіталу сприятиме підвищенню ефективності фінансового управління.

Значну увагу слід приділити управлінню нерозподіленим прибутком, який є основним джерелом приросту власного капіталу. На даний момент прибуток повністю реінвестується в діяльність підприємства, що є позитивною практикою, але потребує більш чіткої систематизації. Доцільним є розроблення внутрішнього плану використання прибутку, який передбачав би розподіл коштів між модернізацією основних засобів, фінансуванням виробничих програм, створенням резервів та підвищенням ліквідності. Такий підхід дозволить уникнути надмірної концентрації ресурсів у певних напрямках та забезпечити більш рівномірний розвиток господарства. Управління нерозподіленим прибутком має базуватися на попередньому аналізі фінансових результатів і прогнозуванні потреб підприємства, що дозволить підвищити ефективність використання власних коштів.

З метою підвищення ефективності управління нерозподіленим прибутком доцільно розробити внутрішній фінансовий план його використання. Такий план має передбачати чіткий розподіл прибутку між модернізацією основних засобів, поповненням оборотного капіталу, формуванням резервів та підтриманням ліквідності підприємства.

Таблиця 3.2

Орієнтовний розподіл нерозподіленого прибутку С(Ф)Г «Міхова А.В.»

Напрямок використання	Частка, %
Оновлення техніки та обладнання	40
Поповнення оборотних коштів	25
Формування резервного капіталу	15
Забезпечення ліквідності	20

Застосування такого підходу дозволить підвищити прозорість фінансових рішень та забезпечити більш рівномірний розвиток підприємства.

Ще одним важливим напрямом удосконалення управління власним капіталом є формування обґрунтованої політики щодо дивідендів. Хоча С(Ф)Г

«Міхова А.В.» не здійснює виплату дивідендів через відсутність корпоративної структури та невеликий масштаб діяльності, розроблення такого підходу має важливе значення навіть для підприємства з одним власником. Чітка внутрішня політика дає можливість визначити оптимальний баланс між сумами, що спрямовуються на розвиток господарства, і ресурсами, які можуть бути вилучені власником у вигляді доходу. Відсутність формалізованого підходу може призводити до хаотичних фінансових рішень та зниження потенціалу для інвестицій. Натомість системний підхід до дивідендної політики дозволяє забезпечити прозорість фінансових потоків і підвищує ефективність довгострокового планування.

Підвищення рентабельності власного капіталу також має першочергове значення. Оскільки саме рентабельність визначає швидкість приросту власного капіталу, підприємству необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення фінансових результатів діяльності. У цьому контексті важливим є оптимізація виробничих витрат, раціональне використання матеріальних і трудових ресурсів, оновлення техніки та впровадження сучасних технологій у виробничий процес. Умови фермерського господарства передбачають залежність фінансових результатів від сезонності та зовнішніх факторів, тому підвищення ефективності використання ресурсів може стати вирішальним чинником у зростанні прибутковості. Крім того, підприємству доцільно аналізувати показники рентабельності за окремими видами діяльності, що дозволить визначити найбільш перспективні напрями та зосередити ресурси на тих операціях, які забезпечують найбільший економічний ефект.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що підвищення ефективності управління власним капіталом потребує комплексного підходу, який поєднує структурні зміни, перегляд принципів використання прибутку та впровадження фінансових інструментів, спрямованих на зміцнення стійкості підприємства. Оптимізація структури капіталу забезпечить більшу гнучкість і стійкість у довгостроковій перспективі, удосконалення підходів до управління нерозподіленим прибутком дозволить спрямовувати ресурси у найбільш

результативні напрями, а формування дивідендної політики створить основу для збалансованого розподілу фінансових потоків. Разом із заходами щодо підвищення рентабельності власного капіталу ці кроки дадуть змогу підприємству ефективніше управляти своїми фінансовими ресурсами, адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковому періоді.

Прогнозна модель формування власного капіталу підприємства

Побудова прогнозової моделі формування власного капіталу є важливим елементом стратегічного управління фінансовими ресурсами С(Ф)Г «Міхова А.В.». Прогнозування дозволяє визначити майбутні можливості підприємства у сфері інвестицій, розвитку матеріально-технічної бази та забезпечення фінансової стійкості. Для отримання достовірних результатів доцільно використовувати дані про фактичну динаміку власного капіталу у 2022–2024 роках, які свідчать про його стійке зростання. Саме на основі цієї тенденції можливо побудувати реалістичну модель на найближчі три роки.

У 2023 році власний капітал підприємства становив близько 1 770 тис. грн, у 2024 році — приблизно 2 245 тис. грн. Середньорічний приріст за цей період становив близько 475 тис. грн. За умови збереження аналогічного рівня фінансової результативності прогноз на один рік може бути розрахований як нарощення капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку. Якщо припустити, що підприємство й надалі спрямовуватиме прибуток на реінвестування, у 2025 році власний капітал може сягнути близько 2 700 тис. грн, а у 2026 році — приблизно 3 150 тис. грн. За три роки, відповідно до базового сценарію, власний капітал може збільшитися до 3 600 тис. грн, що підтверджує позитивний потенціал розвитку господарства.

У такому випадку приріст капіталу може збільшитися до 520–540 тис. грн на рік, а загальна величина власного капіталу через три роки може досягти понад 3 800 тис. грн. Базовий сценарій передбачає збереження нинішніх темпів приросту і формує найбільш реалістичний прогноз для підприємства. Песимістичний сценарій враховує можливі ризики, пов'язані зі зниженням

урожайності, збільшенням витрат або нестабільністю ринкових цін. У такому випадку річний приріст може скоротитися до 300–350 тис. грн, а власний капітал до 2027 року становитиме не більше 3 200 тис. грн.

Економічне обґрунтування прогнозу засноване на стабільній тенденції зростання чистого прибутку підприємства, відсутності боргового навантаження та орієнтації на реінвестування. Оскільки С(Ф)Г «Міхова А.В.» працює за спрощеним режимом оподаткування і має невисокі ризики фінансових втрат, власний капітал залишається основним джерелом розвитку. За таких умов модель зростання є природною та економічно виправданою. Збереження або підвищення рентабельності діяльності стане ключовим фактором забезпечення стійкої динаміки зростання завдяки тому, що приріст нерозподіленого прибутку безпосередньо впливає на кінцеву величину власного капіталу.

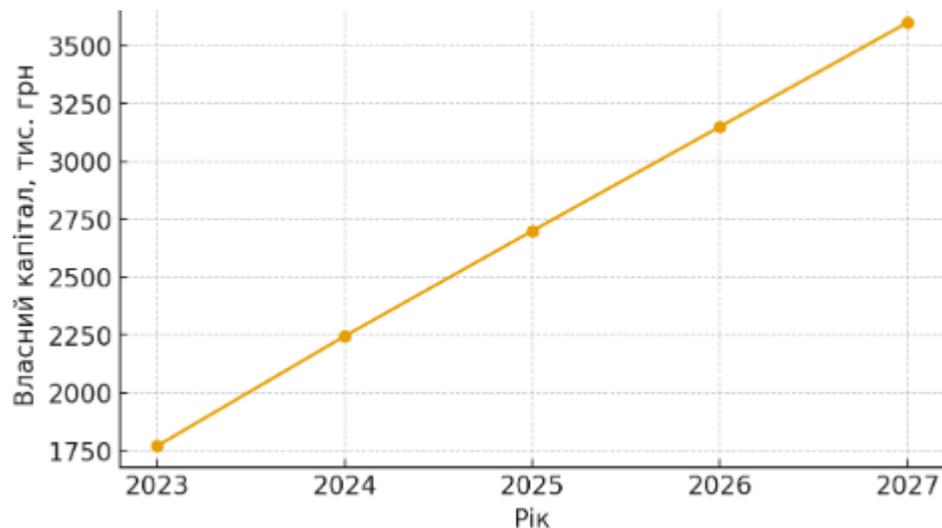

Рис 3.1 Прогноз зростання власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» на 2023–2027 рр.

На графіку представлено прогнозну динаміку зростання власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.» на період 2023–2027 років. Візуалізація демонструє стале та рівномірне збільшення капіталу, що відображає позитивні фінансові тенденції підприємства та його здатність формувати власні фінансові ресурси за рахунок прибутку.

У 2023 році власний капітал становив орієнтовно 1 770 тис. грн, а в 2024 році — близько 2 245 тис. грн. У подальші роки прогноз базується на середньорічному прирості приблизно 450–470 тис. грн. Відповідно, у 2025 році очікується зростання капіталу до 2 700 тис. грн, у 2026 році — до 3 150 тис. грн, а у 2027 році прогнозний показник може досягти 3 600 тис. грн.

Графік має плавну висхідну лінію, що свідчить про стабільність фінансових результатів та відсутність суттєвих коливань. Така тенденція підтверджує, що підприємство ефективно управляє нерозподіленим прибутком і має достатній потенціал для зростання. Прогнозна динаміка є економічно обґрунтованою, оскільки базується на фактичних показниках діяльності та стабільній структурі капіталу.

Загалом графік дозволяє зробити висновок про позитивні перспективи розвитку С(Ф)Г «Міхова А.В.» і підтверджує здатність підприємства забезпечувати довгострокове нарощення власного капіталу в умовах переважної реінвестиційної стратегії.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження було комплексно проаналізовано теоретичні, організаційні, методичні та практичні аспекти обліку й аналізу власного капіталу на прикладі С(Ф)Г «Міхова А.В.». Власний капітал відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості підприємства, формуванні його економічної незалежності та можливостей стратегічного розвитку.

У першому розділі було визначено економічну сутність власного капіталу та досліджено нормативно-правові засади його обліку. Аналіз показав, що регулювання здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО та МСФЗ, що забезпечує формалізовану систему відображення операцій. Методичний аналіз підтвердив: національні підходи в цілому відповідають міжнародним практикам, але потребують розширення аналітичної деталізації для підвищення інформативності.

У другому розділі було встановлено, що С(Ф)Г «Міхова А.В.» є малим аграрним підприємством із позитивною динамікою розвитку.

За 2022–2024 рр.:

1. вартість основних засобів збільшилася з 1980,4 тис. грн до 5316,6 тис. грн (приріст +3336,2 тис. грн або 168%),
2. чистий дохід зріс з 1985,0 тис. грн до 4214,0 тис. грн (приріст +2229,0 тис. грн, або 112%),
3. чистий прибуток — з 210,0 тис. грн до 475,0 тис. грн (приріст +265,0 тис. грн, або 126%),
4. власний капітал збільшився з 1430,0 тис. грн до 2245,0 тис. грн (приріст +815,0 тис. грн, або 57%).

Аналіз облікової політики засвідчив її відповідність законодавству, однак виявив необхідність удосконалення: деталізації субрахунків для обліку власного капіталу, введення резервного капіталу та розширення внутрішньої документації. Окремо відзначено низький рівень автоматизації та відсутність регламентованого внутрішнього контролю.

У третьому розділі проведено аналітичну оцінку власного капіталу підприємства. Аналіз динаміки показав стабільне зростання: за 2022–2024 рр. власний капітал збільшився на 815,0 тис. грн, а нерозподілений прибуток — на 265,0 тис. грн.

Розраховані коефіцієнти підтвердили:

1. коефіцієнт автономії перевищує нормативне значення та свідчить про незалежність підприємства від позикових джерел;
2. рентабельність власного капіталу (ROE) зросла з 15% у 2022 р. до 21% у 2024 р., що вказує на підвищення ефективності використання власних ресурсів;
3. коефіцієнт маневреності демонструє задовільний рівень мобільності капіталу.

Побудована прогнозна модель підтвердила позитивну тенденцію: за базовим сценарієм власний капітал може зрости до 3,6 млн грн у 2027 році, що відповідає середньорічному темпу приросту близько 17–19%. Сценарний аналіз дозволив визначити ключові фактори зростання — підвищення урожайності, оптимізацію витрат та збільшення прибутковості.

Загалом результати дослідження свідчать, що система обліку власного капіталу на підприємстві є ефективною, проте потребує вдосконалення в частині деталізації аналітичної інформації, підсилення внутрішнього контролю, формування резервного капіталу та впровадження елементів цифровізації. Реалізація запропонованих заходів дасть змогу підвищити прозорість облікових процедур, зміцнити фінансову стійкість підприємства та забезпечити його довгостроковий розвиток.

На основі узагальнення проведеного дослідження обґрунтовано рекомендації з удосконалення бухгалтерського обліку і звітності власного капіталу, що дозволило зробити низку висновків теоретико-методичного й практичного характеру:

1. В умовах реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог МСБО у структурі власного капіталу підприємств запропоновано виділити

інвестований, накопичений, резервний та потенційний капітал. Це, в свою чергу, сприятиме удосконаленню ведення бухгалтерського обліку власного капіталу на вітчизняних підприємствах.

2. На основі дослідження нормативного регулювання формування та обліку власного капіталу виявлено, що держава регулює лише окремі аспекти обліку власного капіталу, залишаючи при цьому широкий спектр варіативності. Це надає можливість власникам обирати оптимальний альтернативний варіант, враховуючи специфіку діяльності суб'єкта господарювання, обумовлену, насамперед, особливістю організаційно- правової форми господарювання підприємства. Основними внутрішніми регламентами підприємств, що врегульовують питання формування, використання та обліку власного капіталу є статут та наказ про облікову політику. Дослідження виявило недоліки в формуванні норм як статуту так і наказу про облікову політику базового підприємства щодо власного капіталу.

На основі детального дослідження нормативно-правового регулювання специфіки формування власного капіталу у фермерських господарствах проведено детальне пояснення таких понять як «статутний фонд» та «складений капітал».

3. Створення належного інформаційного забезпечення є основною передумовою розробки адекватних управлінських рішень в галузі управління капіталом підприємства, що дає змогу підвищити ефективність його діяльності. Загалом, на нашу думку, інформаційне забезпечення управління

капіталом – це система інформаційних ресурсів та сукупність методів їх організації, необхідних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують оперативне прийняття управлінських рішень щодо структури капіталу підприємства.

4. З огляду на різні підходи вчених, до структури та класифікації власного капіталу та враховуючи міжнародну практику його обліку, було запропоновано узагальнену класифікацію його складових.

5. Розширено зміст положення про бухгалтерську службу С(Ф)Г «Міхова А.В.» в частині службових зв'язків з іншими структурними підрозділами підприємства та сторонніми підприємствами.

6. Виявлено, що в наказі про облікову політику С(Ф)Г «Міхова А.В.» до кінця не врегульовано організаційні та методичні підходи обліку власного капіталу. розроблено окремий розділ до наказу про облікову політику, що регулюватиме облік об'єктів власного капіталу. Це дозволить узгодити положення облікової політики та установчих документів, з метою задоволення інтересів користувачів щодо інформації про власний капітал.

7. Вважаємо недоцільним відображати внески учасників здійснені до реєстрації статутного капіталу у складі такого капіталу (на субрахунку 404 «внески до незареєстрованого статутного капіталу»). Адже якщо капітал незареєстрований в статуті він апріорі не може бути статутним. на нашу думку такі суми слід відображати на спеціальному субрахунку 673 «розрахунки за внесками до незареєстрованого статутного капіталу». запропоновано методичні прийоми обліку формування статутного капіталу.

8. Для удосконалення первинного обліку власного капіталу на підприємстві пропонуємо запровадити у виробничий процес внутрішній документ акт вилучених часток власного капіталу. Запропонований документ надасть можливість структурувати рух паїв, орендованих підприємством, чітко відображати їх кількість, номінальну вартість, а також правильно відображати їх собівартість.

9. Для удосконалення обліку руху капіталу підприємства, а також розподілу вартості дивідендів між членами ФГ пропонуємо запровадити на підприємстві реєстр заборгованості по виплатах дивідендів. за допомогою наведеного реєстру керівництво підприємства матиме можливість детально оцінити частку кожного з учасників, суму зареєстрованого капіталу, вартість дивідендів, необхідних до сплати, а також можливу суму заборгованості перед учасниками. Головною перевагою даного реєстру є його структурованість та одночасне відображення усіх операцій із власним капіталом підприємства.

10. Дослідження робочого плану рахунків базового підприємства показало, що він практично повністю дублює зміст типового плану рахунків, враховуючи незначні додаткові розрізи аналітичних ознак, обумовлених особливостями діяльності суб'єкта господарювання. Запропоновано перелік субрахунків та аналітичних рахунків для застосування в системі обліку власного капіталу базового підприємства.

11. З метою удосконалення підготовки інформації про сформований власний капітал і зміни в ньому для потреб внутрішніх користувачів пропонуємо у комплект форм внутрішньої звітності базового підприємства розробити і включити форми, що узагальнюють облікову інформацію про власний капітал у запропонованих аналітичних розрізах.

Застосування викладених пропозицій сприятиме розвитку методики бухгалтерського обліку операцій з власним капіталом з можливістю використання отриманих даних для подальшого планування варіантів фінансування господарської діяльності підприємства.

У ході виконання кваліфікаційної роботи узагальнено теоретичні положення та проведено практичний аналіз власного капіталу С(Ф)Г «Міхова А.В.», що дало змогу отримати результати, які мають елементи наукової новизни. Зокрема, удосконалено підхід до аналізу власного капіталу шляхом урахування галузевої специфіки та сезонності діяльності фермерського господарства, що дозволило поглибити оцінку фінансової стійкості підприємства. Подальшого розвитку набули положення щодо класифікації власного капіталу малих сільськогосподарських підприємств, адаптовані до практичних умов функціонування С(Ф)Г, що підвищує аналітичну цінність результатів дослідження для потреб управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичні матеріали НБУ щодо фінансової стабільності. Київ: Нац. банк України, 2023. 120 с. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Бражко О. Фінансовий аналіз підприємств у змінному середовищі. *Фінанси України*. 2022. № 6. С. 45–56. URL: <https://finukr.org.ua>
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир: Рута, 2020. 832 с.
4. Голов С. Ф. Фінансовий облік за МСФЗ: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 496 с.
5. Голуб Н. Власний капітал як елемент фінансової стійкості підприємства. *Економіка і регіон*. 2021. № 3. С. 78–84. URL: <https://journals.nupp.edu.ua>
6. Гоменюк Т. Управління нерозподіленим прибутком підприємства. *Фінансовий простір*. 2021. № 4. С. 91–98. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua>
7. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 416 с.
8. Грабчук І. Л. Облік і аналіз капіталу підприємства: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 280 с.
9. Державна податкова служба України. Офіційний вебсайт. URL: <https://tax.gov.ua>
10. Державна служба статистики України. Фінансові показники діяльності підприємств АПК. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
11. Долбнева Д. Особливості облікової політики сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2023. № 1. С. 32–39. URL: <https://of.ua>
12. Жук В. М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2019. 720 с.
13. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

14. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
15. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
16. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
17. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
18. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
19. Кіндрацька Г. І. Фінансовий менеджмент: підручник. Київ: Знання, 2021. 512 с.
20. Кірейцев Г. Г. Контролінг: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 376 с.
21. Кириченко О. Проблеми управління структурою капіталу. *Фінанси України*. 2020. № 9. С. 63–71. URL: <https://finukr.org.ua>
22. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
23. Легкий І. Аналіз рентабельності власного капіталу. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 104–109. URL: <https://economy.in.ua>
24. Лінник С. В. Фінансовий менеджмент. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 428 с.
25. Литвиненко Н. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Знання, 2021. 356 с.
26. Методичні рекомендації з облікової політики підприємств: наказ Міністерства фінансів України. Київ: МФУ, 2020. 48 с. URL: <https://mof.gov.ua>

27. Міністерство фінансів України. Офіційний вебсайт. URL: <https://mof.gov.ua>
28. Мних Є. В. Економічний аналіз. Київ: КНЕУ, 2022. 544 с.
29. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: у 3 т. Київ: Академія, 2019. Т. 1. 864 с.
30. Наказ МФУ № 291 «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку» та Інструкція про його застосування. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0916-99>
31. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
32. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://prou4otinfo/?section=browse&CatID>
33. НП(С)БО 7 «Основні засоби»: наказ МФУ № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
34. НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»: наказ МФУ № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
35. НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»: наказ МФУ № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
36. НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти»: наказ МФУ № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
37. НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»: наказ МФУ № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
38. НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: наказ МФУ № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
39. Практичні рекомендації з бухгалтерського обліку та звітності: збірник методичних матеріалів. Київ: Основа, 2021. 480 с.
40. Редько О. Ю. Аудит: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2023. 612 с.
41. Руденко М. Оцінка фінансової стійкості підприємств АПК. *Аграрна економіка*. 2020. № 4. С. 56–63. URL: <https://ae.lviv.ua>

42. Слав'юк Р. Методичні підходи до аналізу власного капіталу. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2022. № 5. С. 41–48.
43. Сопко В. В. Теорія бухгалтерського обліку. Київ: КНЕУ, 2020. 480 с.
44. Стукало Н. МСФЗ та їх вплив на облікову систему України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 8. С. 12–19.
45. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
50. Deloitte. Agribusiness in Ukraine: Analytical Report. London: Deloitte, 2021. 64 p. URL: <https://www2.deloitte.com>
51. FAO. Review of the Agricultural Sector of Ukraine. Rome: FAO, 2023. 158 p. URL: <https://www.fao.org>
52. Gitman L., Zutter C. Principles of Managerial Finance. 15th ed. Pearson, 2021. 896 p.
53. Helfert E. Techniques of Financial Analysis. New York: McGraw-Hill, 2019. 752 p.
54. Horngren C., Sundem G., Elliott J. Introduction to Financial Accounting. Pearson, 2020. 688 p.
55. IAS 1. Presentation of Financial Statements. London: IASB. URL: <https://www.ifrs.org>
56. IAS 8. Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors. London: IASB. URL: <https://www.ifrs.org>
57. IAS 10. Events after the Reporting Period. London: IASB. URL: <https://www.ifrs.org>
58. IAS 12. Income Taxes. London : IASB. URL: <https://www.ifrs.org>
59. IAS 32. Financial Instruments: Presentation. London: IASB. URL: <https://www.ifrs.org>
60. IFRS 10. Consolidated Financial Statements. London: IASB. URL: <https://www.ifrs.org>

61. IFRS 13. Fair Value Measurement. London: IASB. URL: <https://www.ifrs.org>
62. International Accounting Standards Board. IFRS Standards 2024. London: IASB, 2024.
63. Kaplan R., Atkinson A. Advanced Management Accounting. Pearson, 2020. 784 p.
64. Kieso D., Weygandt J., Warfield T. Intermediate Accounting. Wiley, 2021. 1824 p.
65. White G. Financial Statement Analysis. Wiley, 2020. 640 p.
66. World Bank. Global Report on Agricultural Finance. Washington: World Bank, 2022. 210 p. URL: <https://www.worldbank.org>